

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Kyrgyzstán na cestě k demokracii?
Kateřina Bartůňková**

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Politologie

Bakalářská práce
Kyrgyzstán na cestě k demokracii?
Kateřina Bartůňková

Vedoucí práce:

PhDr. Magda Leichtová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

Obsah

1 Úvod.....	5
2 Teorie o vlivu klanů.....	10
3 Historicko-politický vývoj země.....	13
3. 1 Formování státnosti.....	13
3.2 Vláda prvního prezidenta Askara Akajeva.....	17
3. 3 Prezidentské volby v roce 2005 a Tulipánová revoluce	24
4.1 Nástup k moci prezidenta Bakiyeva.....	29
4.2 Závěr vlády a etnické nepokoje v zemi.....	34
5. Vláda prezidenta Atambayeva.....	41
5. 1 Nástup k moci prezidenta Atambayeva.....	41
5. 2 Současná politická situace.....	45
6. Závěr.....	53
7 Resumé.....	57
8 Seznam pramenů a literatury.....	58

1 Úvod

Kyrgyzstán, stejně jako řada dalších středoasijských republik, získal nezávislost na Sovětském svazu po jeho rozpadu v roce 1991. Prvním prezidentem nezávislého Kyrgyzstánu se stal Askar Akayev, bývalý člen komunistické strany, který se od počátku své vlády snažil nahradit tradiční klanové vazby formálními politickými institucemi. Později se prezident Akayev začal uchýlovat k autoritativním metodám, které společně s odkazem bývalého Sovětského svazu vytvořily v Kyrgyzstánu specifické podmínky, které měly nadále ovlivňovat celospolečenský vývoj této malé středoasijské země. Přesto se o Kyrgyzstánu v uplynulých letech hovořilo jako o naději pro region nebo jako o „ostrovu demokracie“ ve Střední Asii (Horák 2005a: *passim*). A to i navzdory faktu, že nesplňuje žádné předpoklady pro získání reálnějšího vlivu v regionu, což vyplývá i z jeho geopolitického postavení (Horák 2005a: 159 – 60).

Skutečnou pozornost si ovšem Kyrgyzstán zajistil řadou protestních akcí, které posléze eskalovaly až v revoluci označovanou jako Tulipánová, která se řadí vedle dalších barevných revolucí, které se odehrály v zemích bývalého Sovětského svazu¹.

Prezidenta Akajeva tak po dlouhých patnácti letech jeho vlády nahradil Kurmanbek Bakiyev. Přestože byl nový prezident vnímán zprvu jako prodemokratický, následný vývoj šel spíše k poměrům před Tulipánovou revolucí. Dlouhodobě přetrvávající problémy a sliby, které po roce 2005 zůstaly nenaplněny, vedly znovu k demonstracím, které se zvrhly v nepokoje v hlavním městě Biškeku a na severozápadu země v Talasu. Opětovný převrat, navíc doprovázený etnickými nepokoji na jihu země ve městě Oš, definitivně Kyrgyzstán destabilizoval a znovu jej tak dostal do hledáčku zájmu mezinárodní politiky.

1 Revoluce růží v roce 2003 v Gruzii, Oranžová revoluce v roce 2004 na Ukrajině.

Kyrgyzstán je zemí se svými specifickými problémy, které jsou dány nejen historickým vývojem, ale i kulturním prostředím, ve kterém se nachází. Přiznám se, že první hlubší poznatky o této zemi jsem získávala až při vypracovávání projektu mé bakalářské práce. V zápětí jsem ovšem zjistila, že téma „Kyrgyzstán na cestě k demokracii“ je široce uchopitelné a navíc velice zajímavé. Aktuálnost tohoto tématu mi navíc dala možnost být přítomna současnému vývoji země, což ovšem znamenalo i stálou řešeršní práci.

Jelikož se ve své práci pokusím analyzovat příčiny a vývoj událostí, které měly vliv na budování demokracie v zemi, věnuji jednu z úvodních částí své práce formování státnosti. K té docházelo již za doby Sovětského svazu, proto svůj počáteční výklad začínám již v tomto období.

Pro snadnější a přehlednější zodpovězení dílčích otázek jsem svou práci rozdělila na dvě části. První část mé práce uvádí kapitola, která vymezí teoretický rámec, ze kterého vycházím. Jedná se o teorii o vlivu klanů, z níž vycházím při popisu fungování neformálních struktur, které by měly být pro kyrgyzskou společnost typické. Při teoretickém vymezení dané problematiky přitom vycházím z Kathleen Collins a její knihy *Clan Politics and Regime Transition in Central Asia*. V této kapitole dále využívám knihu známého odborníka přes politicko-sociální vývoj zemí Střední Asie Slavomíra Horáka *Tradiční a moderní neformální neformální struktury ve středoasijských zemích*. V úvodní teoretické kapitole rovněž nadefinuji nejzákladnější pojmový aparát, se kterým budu dále pracovat.

V následující tedy třetí kapitole pak převedu již představený teoretický rámec na reálnou podobu fungování formálních a neformálních struktur v Kyrgyzstánu. Vlivem klanů kyrgyzskou společnost se budu zabývat v časovém rozmezí od téměř bezprostředního pádu Sovětského svazu až po konec vlády prezidenta Bykiyeva. Dílčím cílem, který budu sledovat v první části mé práce, je tedy reálné fungování klanů v kyrgyzské společnosti a v zápětí se pokusím zodpovědět otázku, zda je možné za hlavní příčinu ovlivňující demokracii v Kyrgyzstánu označit klanové fungování společnosti. První část mé práce lze tedy označit za teoreticko-empirickou.

Ve druhé části mé práce, která je výhradně empirická, analyzuji vývojově nejdůležitější historicko-politické události, které Kyrgyzstán ovlivnili bezprostředně po etnických nepokojích v jižní části země v roce 2010. Osobně považuji události roku 2010 za jakýsi milník, který ukončuje velice dlouhou historii země a naopak otevírá prostor novým výzvám, které se pokusím představit na konci své práce.

Rozdělení mé práce na dvě části tedy není náhodné a naopak každá část sleduje vlastní dílčí cíle. Ve druhé části mé práce která zahrnuje čtvrtou kapitolu, se zaměřím na konkrétní změny v rámci sociálně-politického vývoje země s důrazem na analýzu událostí, které se týkají posílení nebo oslabení demokratických prvků v zemi. Uvědomuji si, že v celé práci a zejména pak v této části, která je založená výhradně na obsahové analýze dat, je důležitá autorova objektivnost a neutrálnost, jelikož předkládaná data si sám vybírám. Tento fakt jsem se snažila mít po celou dobu psaní práce na mysli a předkládané informace, stejně jako z nich plynoucí závěry, vycházejí z co možná nejobektivnější analýzy textů.

Druhá část mé práce si jako svůj dílčí cíl stanovila analýzu co možná největšího množství změn naznačujících nebo přímo vedoucích ke zlepšení demokratických poměrů v zemi. Druhým sledovaným cílem je snaha o nalezení příčin/y současných a možných budoucích konfliktů ve společnosti.

Druhá část mé práce tedy volně navazuje na historicko-politický vývoj analyzovaný v první části. Cíle své práce jsem stanovila následovně:

1. Potvrzení nebo vyvrácení reálného fungování klanů v kyrgyzské společnosti a následné zodpovězení otázky, zda je možné za hlavní příčinu ovlivňující demokracii v Kyrgyzstánu označit klanové fungování společnosti.
2. Analýza změn a událostí, které naznačují nebo přímo vedou ke zlepšení demokracie v zemi.
3. Snaha o nalezení příčin/y současných a možných budoucích konfliktů ve společnosti.

Výsledky dílčích cílů a zodpovězení otázek mi pomůže v závěrečné analýze současné sociálně-politické situace v zemi. Za cíl mé práce lze tedy označit závěrečnou analýzu sociálně-politické situace kyrgyzské společnosti, která vychází a navazuje na výsledky dílčích cílů. Struktura práce i práce s dílčími cíly mají čtenáře vést k usnadnění a lepšímu porozumění specifických problémů, které jsou dány historickým vývojem, který dodnes ovlivňuje a formuje kyrgyzskou společnost. Domnívám se, že teprve v okamžiku, kdy porozumíme těmto historickým souvislostem můžeme formulovat hypotézy týkající se budoucího vývoje. Tato práce si za svůj cíl ovšem v žádném případě neklade predikci budoucího vývoje. Mohla by být ovšem odrazovým můstkem pro budoucí hlubší studii, která by navazovala na výsledky této práce.

Práce je koncipovaná do čtyř samostatných kapitol, které jsou zakončeny krátkým shrnutím nejdůležitějších poznatků dané kapitoly. V první kapitole představím teorii o vlivu klanů, jakožto teoretický rámec, ze kterého vycházím. Tato kapitola bude rovněž sloužit k nadefinování základních pojmů, které teorie o vlivu klanů využívá.

Následující kapitola přiblíží historicko-politickou situaci v Kyrgyzstánu před pádem Sovětského svazu. Dále se bude zabývat specifickými rysy vlády prvního kyrgyzského prezidenta Askara Akayeva a také se zaměří na nejzásadnější momenty jeho vlády.

V další kapitole analyzuji vládu druhého kyrgyzského prezidenta Kurmanbeka Bakiyeva. Jak ve druhé tak ve třetí kapitole je při analýze vlád obou prezidentů kladen důraz výběr událostí, které souvisejí se změnou demokratických poměrů v zemi.

Závěrečná kapitola se znovu zaměří na konkrétní změny v rámci sociálně-politického vývoje země s důrazem na analýzu událostí, které se týkají posílení nebo naopak oslabení demokratických prvků v zemi od roku 2010. Jedná se tedy o vývoj země sledující vládu posledního kyrgyzského prezidenta Almazbeka Atambayeva. V závěru této kapitoly shrnu politicko-sociální problémy země. Závěrečná analýza obsahuje dále aktuálně řešené problémy a příčiny možných budoucích konfliktů.

Nyní ještě o něco blíže k metodologii, kterou jsem již částečně zmínila. Jak je z úvodu mé práce patrné, výzkumným cílem mojí bakalářské práce je případová studie Kyrgyzstánu, která vychází z empiricko-analytického přístupu.

Co se týče použité literatury, doporučuji zájemcům o seznámení se s danou problematikou regionu i jednotlivými zeměmi odborné publikace a články Slavomíra Horáka. Jeho teoretické materiály jsou doplněny i několika autorovými pobyty přímo v regionu (Horák 2005: 17).

Domnívám se, že česky psaná literatura, navíc vycházející přímo z poznatků daného prostředí, je kvalitním materiálem vhodným právě pro první seznámení se s tímto regionem. Řadu jeho odborných statí lze nalézt přímo na autorových webových stránkách.² Ve své práci vycházím konkrétně z následujících publikací a odborných statí: *Střední Asie mezi Východem a Západem*, *Předposlední fáze zhroucení Kyrgyzstánu?*, *Kyrgyzský volební podzim*, *Mezi triumfem demokracie a rozpadem státu*, *Střední Asie v proměnách času*, *Středoasijský volební maratón*, *Tradiční a moderní neformální struktury ve středoasijských zemích*. Dále bych pak ráda doporučila publikaci P. Kokaisla, J. A. Saparbekova a P. Michálka, na které rovněž lektoroval již zmíněný S. Horák a která nese název *Kyrgyzstán a Kyrgyzové*.

I když tuto publikaci využívám spíše okrajově, je, co se týče transformace kulturních procesů alespoň v českém prostředí, nedostižná. Pro tuto práci je dále významné dílo Kathleen Collins *Clan Politics and Regime Transition in Central Asia*, za které získala cenu nejlepší kniha v sociálních vědách na střední Eurasii od Společnosti centrálních euroasijských studií³. Jako poslední bych ráda zmínila Ericu Marat, která je výzkumnou pracovnicí Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program, což vypovídá o její specializaci⁴. Ve své práci jsem použila následující autorčiny tituly: *Kyrgyz government unable to produce new national ideology*, *Branding the new nations of central Asia and South Caucasus*.

2 Webové stránky jsou dostupné z toho odkazu: <http://www.slavomirhorak.net/>.

3 Celkový profil K. Collins je dostupný z tohoto odkazu: <http://www.polisci.umn.edu/people/profile.php?UID=colli433>.

4 Celkový profil K. Collins je dostupný z tohoto odkazu: http://www.silkroadstudies.org/new/inside/staff/staff_web/erica_marat.htm.

2 Teorie o vlivu klanů

Dovolte mi na začátku této kapitoly nejprve nadefinovat základní pojmy, které teorie o vlivu klanů používá a jsou pro ni tudíž klíčové. Pro nadefinování těchto pojmů využívám definice K. Collins a S. Horáka. Nejprve je třeba odlišit pojmy kmen (*tribe*) a klan (*clan*). S odhlédnutím od historického chápání obou pojmů budu pro účely této práce používat slovo klan pro označení současných elit. Tradičnější pojem kmen pak označuje spíše sociální struktury revoluční minulosti. Zatímco hovoříme-li o kmenech, máme na mysli spíše geograficky dobře ohraničenou oblast v níž lze pozorovat pevné hierarchické struktury, v rámci nichž měl každý přesně vymezenou roli (Horák 2005b: 1-2). Pojem klan naopak představuje neformální sociální instituce, v nichž lze rozeznat skutečné nebo fiktivní příbuzenství a to buď na základě krve nebo manželství (Collins 2002: 6).

Dalším pojmem, který úzce souvisí s probíranou problematikou je „tribalismus“. P. Kokaisl upozorňuje na fakt, že i když je tento pojem často probíraným tématem politických diskusí, nesmíme zapomínat, že představuje stále přetrvávající skutečnost, že kyrgyzská společnost na úrovni vesnic a měst stále odvozuje svoji identitu od společného předka. Hovoříme o tzv. patrilinéární identitě. Příslušnost k rodu a sounáležitost s ním pak přímo ovlivňuje každodenní rozhodování osob. Ať už v rovině osobní pomoci nebo projevením loajality lídrovi pro něhož hlasujeme ve volbách (Kokaisl, P. - Saparbekova, J. - Michálek, P. 2008: 63).

Vraťme se nyní k pojmu klan. Jak jste mohli ve výše uvedené definici K. Collins postřehnout, slovo klan je dále spojováno s něčím, co označujeme jako neformální sociální instituce. Těmito neformálními institucemi máme na mysli síť rozsáhlých horizontálních a vertikálních vztahů, které jsou zaleženy na již zmiňované pokrevní příslušnosti nebo manželství. Tyto vztahy tvoří ústřední pouto mezi členy těchto klanů. Klany tak ve skutečnosti nahrazují formální struktury a instituce. Mohou tak představovat alternativu pro státní byrokracii, trh nebo politické instituce (Collins 2002: 6).

Typologie klanových elit nám dává možnost rozlišit jednotlivé struktury těchto neformálních vztahů.

Typ elity: „Rodina“ - zdroj moci v tomto případě představuje vysoká politická funkce, zdroj prostředků pak představuje ekonomika státu. Představitel tohoto typu elity je hlavou rodiny politické elity země. Do důležitých státních funkcí obsazuje nejčastěji rodinné a klanové příslušníky. Takto rekrutovaná politická elita je sice méně významná, přesto patří k významným členům rodiny nebo alespoň ke spřízněným rodinným klanům. Hlava rodiny s nově vytvořenou politickou elitou rovněž spravuje zdroje financí (klíčová průmyslová odvětví, mediální atd.) a upravuje jejich tok. Důležitou součástí těchto finančních transakcí jsou i tzv. bílí koně, nejčastěji jsou jimi manželky prezidentů, které skrze svůj nadační fond který řídí, filtrují nově nabyté finanční zdroje. Tento typ elity se projevuje ve všech středoasijských republikách. Charakteristickým se stal především pro Kazachstán a Kyrgyzstán (Horák 2005b: 5-6).

Regionální čili kmenový typ elity

Tento typ elity lze nejlépe připodobnit tradičnímu pojetí pojmu klan. Jedná se o složitý systém vztahů mezi jednotlivcem a příslušným rodem nebo klanem, se kterým se identifikuje. Jedná se o další typ elity která hraje určitou roli při vytváření špiček místních politických a ekonomických elit. Nejvíce se tento typ vyskytuje v Kyrgyzstánu, Tádžikistánu a Uzbekistánu (Horák 2005b: 6-7).

Stranické elity

Byť tento typ elity hrál za doby Sovětského svazu zásadní úlohu, po jeho rozpadu se ukázalo, že ukotvení stranických elit bude v post-sovětských republikách střední Asie poměrně obtížné. Zakládání politických stran tedy formálních struktur moci zde naráží na neformální struktury moci, které mohou představovat např. regionální elity, jako je tomu v případě Kyrgyzstánu. Slabost těchto formálních politických institucí tedy dále umocňuje silnou roli těchto struktur. A i přesto, že se setkáváme se stranickým systémem v každé z těchto republik, můžeme jej označit pouze za pozlátko demokratičnosti a plurality (Horák 2005: 8).

Do typologie elit bychom mohli dále zařadit ještě ekonomické a společenské elity. Vzhledem k tomu, že se tyto elity v Kyrgyzstánu vyskytují pouze sporadicky, rozhodla jsem se je pro účely této práce dále nerozebírat. Pojdme se nyní zaměřit na rozdělení struktur moci v Kyrgyzstánu. Tradiční rozdělení struktur můžeme sledovat podle dvou historických regionů: severního a jižního, které odděluje přirozená hradba hor. V okamžiku, kdy dochází k soupeření těchto dvou klanových společenství, vystupují proti sobě oba regiony jednotně. Samozřejmě však i mezi nimi existuje určité soupeření (Horák 2005a: 171). Etnografické důkazy naznačují, že členská základna jednotlivých klanů může dosahovat od dvou do dvaceti tisíc členů (Collins 2002: 6).

Hovoříme-li o silné vertikální struktuře moci, která je pro Kyrgyzstán tak typická a která sleduje trasu centrum-periferie-oddělené regionální struktury, mějme na paměti, že na vrcholu této pyramidy stojí vždy silná osobnost, která má obvykle ještě podporu svých klanových struktur. Na rozdíl od ostatních středoasijských republik, kde se moc soustředila obvykle do rukou jedné klanové struktury, vyrovnanost regionálních struktur v Kyrgyzstánu vždy znamenala nalézání kompromisů mezi těmito dvěma skupinami (Horák 2005a: 171-172).

Mluvíme-li naopak o horizontálním vnímání klanů ve společnosti, máme na mysli schopnost těchto entit vázat členy prostřednictvím vztahů vzájemné důvěry, přičemž zahrnují elitní i neelitní členy z různých vrstev společnosti. Být členem fakticky znamená podporovat svůj klan a přinášet mu blahobyty skrze své politické, sociální nebo ekonomické postavení. Klany se přirozeně dále rozšiřují prostřednictvím politicky řízených manželských sňatků (Collins 2002: 6-7).

Nezaměňujme tedy síť těchto neformálních struktur, které souhrně označujeme pojmem klan, za etnickou, klientelistickou, regionální nebo mafiánskou politiku. Dále pak už vůbec ne s něčím co představují oligarchické sítě známé z Ruska nebo Ukrajiny (Collins 2002: 7).

Z analýzy provedené K. Collins tedy vyplývá, že pokud klany hrají hlavní roli v rámci státní struktury, pak logicky sledují zájmy svých členů, v kombinaci se slabě vytvořenými formálními institucemi se stát stane arénou, v níž tyto neformální politicko-sociální sítě převládají a určují chod státu a státní politiky. Za vším ovšem stojí zájmy příslušného klanu, jehož členové si rozdělí klíčové úřady. Výsledkem je stav, který Collins označuje jako politika klanu hegemonie (Collins 2002: 9-10).

Na závěr mi dovoluji shrnout poznatky této kapitoly. Nejprve jsme si vysvětlili rozdíl mezi pojmem *kmen* a *klan*, dále jsme zahrnuli i pojem tribalismus, který s probíranou tematikou rovněž souvisí. Po představení typologie klanových elit se zaměřením na ty typy, které jsou pro naši studii důležité, rozebrali jsme vertikální a horizontální vnímání klanů v kyrgyzské společnosti a na závěr jsme upozornili také na další možné termíny, které jsou s pojmem klan často ztotožňovány nebo zaměňovány.

3 Historicko-politický vývoj země

3.1 Formování státnosti

Kyrgyzstán stejně jako další středoasijské republiky, utvářel svoji budoucí podobu v sovětském období. Formovaly se veškeré jeho formální a částečně i neformální struktury. Tvorba těchto institucí byla silně ovlivněna ruskými elitami, které byly dosazené do nejvyšších státních funkcí. Ještě v roce 1970 tvořili kyrgyzskou komunistickou stranu ze dvou třetin právě Rusové. K prosazování místních elit do vyšších státních a ekonomických funkcí bylo umožněno až s nástupem Turdakuna Usubalieva, kyrgyzského politika, do funkce prvního tajemníka Komunistické strany Kyrgyzstánu v roce 1961 (Kokaisl, P. - Saparbekova, J. - Michálek, P. 2008: 63).

Centrální vláda v Moskvě se dosazováním svých lidí do formálních struktur Kyrgyzstánu, tedy do kyrgyzské komunistické strany, snažila potlačit jednak vliv klanových struktur na formální instituce a zároveň musela udržovat status quo mezi oběma klanovými strukturami. Nově vytvořené instituty (vláda, parlament atd.) tedy buď eliminovaly nebo inkorporovaly tyto tradiční struktury do sebe. Kyrgyzský politický systém byl v podstatě výsledkem sloučení „tradičních“ neformálních struktur s novými „moderními“ institucemi. Vzniká tak jakýsi hybridní systém. Nově se tak do popředí dostává nová místní přesto silně rusifikovaná elita, jejíž vazby na tradiční klany jsou ovšem minimální, což mělo za následek vytvoření silné propasti mezi evropeizovaným centrem a tradičnějšími regiony (Horák 2005b: 4-5).

Lze tedy konstatovat, že „[p]řevaha neformálních vztahů v rámci elity na úkor formálních institutů se velmi výrazně projevila po rozpadu SSSR. Díky tomu se ve Střední Asii mnohem pomaleji prosazovaly nově vytvářené mocenské instituty (vláda, parlament, volby). Naopak, vzhledem k absenci vnější kontroly došlo k upevnění (některými autory nazývaného retradicionalizace) patronsko-klientských, klanových, rodinných či jiných neformálních vazeb. Tento faktor významnou měrou přispěl ke zformování autoritativních režimů v regionu“ (Horák 2005b: 5).

Významnou změnu v mocenském rozložení sil v zemi představovala perestrojka Michaila Gorbačova, která ohlásila čistky dominantních klanových struktur v letech 1984-1988. V důsledku Gorbačovi perestrojky ovšem došlo k opaku zamýšleného a klany potvrdily svou dominantní roli v rámci formálních struktur země, navíc se dokázaly prosadit i po pádu Sovětského svazu a svůj vliv ještě rozšířit, což mělo za následek upevňování vlastní role prezidenta a posílení jeho pravomocí (Collins 2002: 8).

Mezi lety 1989-1990 se klanové struktury v Kyrgyzstánu a Uzbekistánu chopily příležitosti a využily etnické nepokoje pro delegitimizaci nově dosazených Gorbačových elit. Do stejných funkcí následně dosadily své knadidáty. V Kyrgyzstánu se tak do funkce prvního sekretáře republiky dostal Askar Akajev. Dosazení Akajeva na tento post bylo výsledkem paktu mezi místními klany. Přineslo jistou míru kompromisu a dokonce zajistilo i životaschopný budoucí režim (Collins 2002: 8).

Rozpad Sovětského svazu znamenal pro středoasijské republiky nové výzvy. Vypořádat se musely jednak s náhlou ztrátou státní ideologie, kterou zajišťoval Sovětský svaz a nově také se správou státu, která byla do té doby regulována vnějším centrem. Probereme tedy možné ideologické proudy, které bylo možné v Kyrgyzstánu nastolit a popíšeme etnické rozdělení země, které v dalším vývoji hraje důležitou roli.

Tvorba budování národní identity a nové státní ideologie narážela v Kyrgyzstánu především na absenci jednotné národnostní politiky v době Sovětského svazu. Politikou, která na základě etnografických a geografických šetření načrtla nové hranice států, v nichž připsala národnostní status převládajícímu etniku žijícímu na tomto území, se stal etno-teritoriální federalismus. Etnické a národnostní menšiny v našem případě tedy Uzbekové a Rusové se stali menšinami v nově vytvořeném státě (Hromková 2010: 1).

Dalšími politikami uplatňovanými v sovětském prostoru byla od roku 1923. tzv. korenizace, která souvisela s podporou státních jazyků v jednotlivých zemích. S nástupem Chruščova a zesilující denacionalizací, naopak přišla silná vlna rusifikace. Oproti předpokládanému úmyslu sjednotit národní uvědomění v rámci ruského impéria, došlo k upevnění nacionálního uvědomění v řadě zemí. Gorbačova perestrojka na celém vývoji už nic nezměnila (Hromková 2010: 1-2). Silný nacionalismus je v Kyrgyzstánu patrný doposud, což ostatně dokazují krvavé etnické konflikty v Oši nejprve v roce 1990 později v roce 2010.

Jak jsme zjistili, Kyrgyzstán byl do značné míry ovlivněn Sovětskou érou. Přesto se počátkem 90. let o Kyrgyzstánu hovořilo jako o „ostrovu demokracie“ (Horák 2005a: 176). Ostatně prezident Akajev se v počátku své vlády snažil minimálně vzbudit dojem, že se pokouší vybudovat demokratický stát. Situaci mu ovšem do značné míry komplikovaly klientelistické vztahy v rámci neformálních struktur, o kterých jsme již hovořili.

Poslední okrajově zmíněnou ideologií by mělo být náboženství. Přestože se Kyrgyzstán nalézá v regionu s dominantní převahou islamistických hnutí, islám ve státní ideologii však zdaleka nehraje tak významnou roli jako v ostatních zemích. Rozvíjel se přitom především v jižní části země, jelikož severní oblasti jsou islamizované jen slabě. Jistou roli zde může hrát rovněž fakt, že nezanedbatelná část Kyrgyzů se řadí k pravoslavné církvi, stejně jako Ruská menšina (Horák 2005a: 177).

Pojďme se nyní zaměřit na etnické rozdělení Kyrgyzstánu, což je rovněž jedním z určujících faktorů pro další vývoj země. Jak jsem již výše uvedla, hlavní etnické menšiny v Kyrgyzstánu představují Uzbekové a Rusové. Rusové mají dominantní postavení na severu země, zatímco Uzbekové žijí převážně ve Fergánské kotlině na jihu země. Historie vývoje vztahů těchto menšin s dominantním Kyrgyzským etnikem byla na sklonku 80. a počátkem 90. let poznamenána několika událostmi. Za nejvýznamnější lze označit Uzbecko-Kyrgyzský konflikt ve Fergánské kotlině v letech 1989-1991. Důsledkem tohoto konfliktu bylo i ochlazení Rusko-Kyrgyzských vztahů, které navíc ještě posílil jazykový zákon z roku 1989, který určil kyrgyzštinu jako jediný úřední jazyk. Přestože se prezident Akajev zavázal dodržovat práva menšin a v roce 1994 podepsal zákaz zákona o jazykové diskriminaci, odlivu Ruské menšiny nezabránil (Horák: 178-179).

Shrňme si tedy poznatky plynoucí z této části kapitoly. Stručně jsme si popsali politický vývoj země v době Sovětské nadvlády s přihlédnutím k vývoji neformálních struktur. Zjistili jsme, že neschopnost prosazení formálních státních institucí vedla k posílení a upevnění neformálních struktur v post-sovětském období. Dále jsme se věnovali problematice vývoje kyrgyzské státní ideologie a jejím možným historickým kořenům, přičemž jsme dospěli k závěru, že překážkou pro vytvoření jednotné národní ideologie, byla především sovětská éra se svojí nekonzistentní národnostní politikou (Hromková 2010: 2). V poslední řadě jsme se zaměřili na etnické rozdělení země, ze kterého jednoznačně vyplývá štěpná linie uvnitř společnosti, která v historii již vedla ke krvavým střetům.

3.2 Vláda prvního prezidenta Askara Akajeva

Již v závěru předchozí kapitoly jsem nastínila situaci v Kyrgyzsánu na sklonku 80. let, kdy napětí mezi Kyrgyzy a Uzbeky vyústilo v etnický konflikt v městě Oš na jihu země v červnu roku 1990. Tento konflikt navíc ještě prohloubil rozpory mezi umírněným a reformistickým křídlem nově vzniklého Demokratického hnutí Kyrgyzstánu (Horák 2005a: 182-184). Prezidentské volby, které se uskutečnily v říjnu roku 1990, tak na vrchol vynesly nepříliš známého akademika Askara Akajeva a to především díky podpoře poslanců z prostředí severních klanů, kteří se obávali setrvávání ve funkci představitele jižních klanů Absamata Masaliyeva (Horák 2005a: 163). Faktické dvojvládí prezidenta Akajeva a prvního tajemníka Komunistické strany pak ukončily první všelidové volby v říjnu roku 1991 (Horák 2005a: 183).

Do nového úřadu Akayev vstupoval s poměrně slabými pravomocemi, za což mohl vděčit ortodoxním komunistům, kteří se snažili oslabit jeho vliv (Horák 2005a: 184). Prezident Akayev se v počátku své vlády pokoušel stát budovat na základě demokratických hodnot založených na budování právního státu s využitím kapitalistického modelu tržního hospodářství (Graubner 2005: 3). Prosazování dominantní role formálních politických struktur, ovšem do značné míry komplikovaly tradiční neformální struktury, které jej nutily v letech 1992-1994 posilovat své provomoci vydáváním dekretů s platností zákona (Horák 2005a: 161).

Počátky vlády prezidenta Akayeva doprovázelo zavádění rozsáhlého právního rámce, který měl tvořit kvalitní základ pro demokratické fungování formálních struktur. Podporou občanské společnosti dával navíc jasně najevo snahu o její zapojení do politického procesu. Obyvatelé Kyrgyzstánu tak mohli poprvé spoléhat na nově přijatou lidsko-právní ochranu, na kterou mělo dohlížet nezávislé soudnictví. V parlamentu pak poprvé zasedali nově zvolení reprezentativní zákonodárci (Collins 2002: 3). V letech 1990-1995 se jednalo o jednokomorový parlament skládající se z 350 poslanců (Weise 2010: 3).

Kyrgyzstán v prvních letech vlády prezidenta Akayeva tedy aktivně využíval prvků politické liberalizace, ekonomické decentralizace a privatizace. Zároveň se jednalo o první post-sovětskou republiku, která vstoupila do Světové obchodní organizace a to v roce 1998 (Cummings 2013: 7). Prezident Akayev se rovněž snažil o vybudování nové státní image. Novou národní „značkou“ se stal Kyrgyzstán jakožto „ostrov demokracie“ a „Švýcarsko Střední Asie“ (Marat 2007). Jako paralelní státní ideologii pak zavedl koncept „Kyrgyzstán je náš společný domov“, pomocí níž se snažil vytvořit homogenní stát a zavést dialog mezi kyrgyzskými etniky (Marat 2006).

Přes počáteční reformní snahy prezidenta Akayeva se projevila strnulost konzervativních sil v parlamentu, který neprojevoval dostatek politické vůle pro přijímání nových zákonů, což vedlo k napjatým vztahům mezi ním a parlamentem. Vše vyvrcholilo vypsáním referenda o setrvání prezidenta ve funkci, které proběhlo v roce 1994. Drtivá většina voličů se vyslovila pro

Akajevovo setrvání ve funkci prezidenta republiky, což mu umožnilo dále posilovat svůj vliv. Po opětovné krizi parlamentu a zablokování jeho činnosti Akajev vypsal v říjnu 1994 referendum o zavedení dvoukomorového parlamentu, jehož název měnila ústava z roku 1993 na Žogorku Keneš (Horák 2005a: 185). Do nově vzniklého parlamentu občané volili poprvé v roce 1995, přičemž horní komora (Shromáždění lidových poslanců) se skládala z 45 poslanců volených v jednomandátových obvodech a dolní komora (Zákonodárné shromáždění) mělo 60 členů (Horák 2005a: 165).

V prosinci 1995 měli Kyrgyzové znovu rozhodnout o budoucím prezidentovi. Prezident Akajev v těchto volbách zaznamenal již o poznání větší konkurenci. Mimo něj se o prezidentský post ucházeli ještě čtyři kandidáti. Tři z nich byli ovšem týden před volbami z kandidatury vyškrtnutí, jelikož Nejvyšší soud shledal část podpisů na podporu jejich kandidatury za neplatnou. Po eliminaci těchto kandidátů se Akajev stal jasným favoritem a jakékoliv další falšování průběhu voleb nebylo zapotřebí (Horák 2005a: 164). Přítomná byla i delegace 37 mezinárodních pozorovatelů vyslaných OSN a OBSE. Dle jejich zprávy byly volby v samotný den konání obecně svobodné a spravedlivé. Ovšem co se týče procesu zrušení registrace některých kandidátů a průběhu volební kampaně, vznesly určité pochybnosti. Rovněž upozorňují na tzv. rodinné hlasování. Celkově pak výsledky voleb hodnotí v souladu s vůlí voličů (OSCE 1996: 31).

V roce 1996 proběhlo znovu referendum o změnách ústavy, které mělo řešit přetrvávající roztržičnost parlamentu, jehož činnost byla značně omezována regionálními nebo klanovými zájmy jeho členů. Z referenda vzešla mimo jiné změna volebního zákona, který upravoval způsob voleb a postavení obou komor, z čehož poměrně atypicky vzešla převaha horní komory, jejíž pravomoc byla posílena mimo jiné možností vyslovit nedůvěru předsedovi parlamentu (Horák 2005a: 165-166).

Schválení změn referendem v roce 1996 fakticky dále znamenalo posun směrem k prezidentskému systému (Horák 2005a:161). Od druhé poloviny 90. let tedy můžeme pozorovat postupné posilování prezidentských pravomocí, což se poprvé projevilo již ve výše zmiňovaných prezidentských volbách, kdy byli poprvé eliminováni členové opozice. Došlo také k zatčení šéfa volebního týmu prezidentského kandidáta Medetkana Šerimkulova. Téhož roku soud rozhodl o prvním zákazu vydávání periodika, které bylo kriticky nalazeno proti osobě prezidenta (Horák 2005a: 185). Prezident nově nabyt také pravomoc jmenovat členy vlády. Parlament oproti tomu přišel o možnost potvrzovat velvyslance. „I přesto má kyrgyzský prezident ve formálním i faktickém politickém uspořádání země nejslabší postavení ze všech středoasijských zemí“ (Horák: 162).

Vraťme se nyní k otázce, jak fungování neformálních struktur, v našem případě klanů, ovlivňovalo vládu prezidenta Akayeva. Roku 1992 byla založena představitelem jižních klanových struktur Absamatem Masaliyevem Komunistická strana Kyrgyzstánu. Absamat Masaliyev byl ve volbách roku 1991 i 1995 přímým kandidátem Askara Akayeva. Jak jsem ve svém výkladu již zmínila, volba prezidenta Akayeva byla oproti tomu umožněna podporou severních klanových struktur. Než si ukážeme příklady konkrétních osob, které byly dosazovány do různých funkcí, představme si situaci nejprve obecně. Klanový princip v Kyrgyzstánu se za vlády Askara Akayeva projevoval především na úrovni parlamentu. Většinový volební systém nahrával při parlamentních volbách regionálním kandidátům, kteří byli plně podporováni příslušným kmenem (Horák 2005a: 173-174). Údaje o volbách z roku 1995 prokázali, že 64,8 % hlasů obdrželi poslanci z místa svého původu. Ve volbách které následovaly, (v roce 2000) se takto obdržené hlasy vyšplhaly dokonce na 74,4 % (Öraz 2006: 11).

Budeme-li konkrétní, k moci se s volbou prezidenta Akayeva dostali příslušníci klanu Čujsko-keminského a klany z Narynské oblasti. První z výše jmenovaných klanů pak pochází z oblasti rodiště prezidenta Akajeva, tedy na východ o Biškeku. Oba klany přitom spadají do kmene Sarybagyš. V rámci hlubšího vlivu na politické dění v zemi zauímají zbylé klany marginální pozici. Výjimkou byla postava oblíbeného jižanského předáka Kurmanbeka Bakiyeva (Horák 2005a: 174-175).

Klanový příslušníci spříznění s postavou prezidenta Akayeva se pochopitelně dostali k moci. Začněme nejprve u rodinných příslušníků prezidenta. Manželka Marjam Akayeva, která patří do druhého nejvýznamnějšího (Talaského) klanu v zemi, se zasadila o získání několika vlivných míst pro předáky z Talaského klanu především ve finančním a bankovním sektoru. Do nejbližší rodiny prezidenta Akayeva můžeme dále zařadit zetě Adila Tojgonbajeva, který je spřízněn s rodinou kazachšského prezidenta Nazarbajeva, což přináší vlivné kontakty v kazachských obchodních kruzích. Dcera Bermet je šéfkou nejsilnější proprezidentské strany „Vpřed Kyrgyzstánu“ (Horák 2005c: 16). Další klíčové posty obsazené klanovými spřízenci prezidenta Akayeva byli například: post ministra financí (T. Akmataliyev), předsedkyně Ústavního soudu (Č. Bayekova), vlastníka většiny hromadných sdělovacích prostředků v Kyrgyzstánu (K. Imanaliyev), předseda Národní banky (A. Borubayev) a další (Horák 2005a: 174-175).

Hlavními nevýhodami politické opozice v Kyrgyzstánu jsou relativní roztržitost a neexistující finanční základna. Dalším faktorem je i geografická odlehlost měst Biškeku a Oš, v nichž by musela být opozice schopna mobilizovat své síly ve stejný okamžik. Nejprve by však musela překonat sledování vlastních zájmů. Na závěr ještě uvedme, že většina opozičních lídrů patří k jižnímu klanu Ičkilik. V této době se Akayev snaží zdiskreditovat opoziční kandidáty pomocí bezpečnostních složek, které se je snaží spojovat s nejrůznějšími skandály (Horák 2005c: 18).

Vraťmě se nyní zpět k vnitropolitické situaci ve státě. V roce 1998 proběhlo nové referendum, které přineslo další snížení poslanců v obou komorách. Mnohem důležitější však byly prezidentské volby, které byly naplánové na říjen roku 2000. Ústředním tématem voleb se stal kontroverzní jazykový zákon, který měl za úkol prověřit kandidáty ze znalosti kyrgyzského jazyka. Tímto chytrým tahem si Akayev zajistil devalvaci dvanácti z původních devatenácti kandidátů. Další kandidáti byli vyškrtnutni pro nesplnění podmínky zisku 50 000 platných podpisů. Mezi kandidáty, kteří nesplnili jazykový test, byl i bývalý viceprezident Felix Kulov, který byl pošpiněn i v prezidentské kampani. Dalším diskutovaným tématem byla opětovná kandidatura prezidenta Akayeva, která byla přímo v rozporu se stávající ústavou, podle níž prezident nesmí kandidovat ve více než dvou volebních obdobích. Ústavní soud však rozhodl o neplatnosti voleb v roce 1991, které nepodléhaly nové ústavě a navíc nebyly pluralitní. Mezi kandidáty Akayev znovu zvítězil a to se ziskem 74,5% hlasů (Horák 2005a: 162-165).

Ve stejném roce navíc proběhly parlamentní volby, v nichž znovu vítězili regionální kandidáti, kteří získali necelých 80% křesel v parlamentu. Posílení neformálních klanových struktur je tedy znovu patrné a zároveň potvrzuje slabost formálních struktur, mám teď na mysli vlastní stranický systém, který není schopen se s těmito vazbami vyrovnat. Celkově tedy lze hovořit o úbytku politických stran v již tak oslabeném stranickém systému (Horák 2005a: 166-167)

Nyní k samotnému hodnocení voleb, pro které jsem tentokrát vybrala zprávu neziskové organizace Freedom House, jež je znepokojena volbami, jejichž průběh a výsledky mohou jen těžko podpořit legitimitu stávajícího prezidenta a vládní politické strany. Zpráva dále uvádí, že volby v roce 2000 doprovázela řada nesrovnalostí a manipulace s výsledky. A přestože opozice považuje volby za nelegitimní, vláda se nijak nesnaží o navázání smířlivého dialogu. Kyrgyzská autoritářská vláda navíc odsuzuje řadu prominentních novinářů, majitele protivládních periodik a představitele opozice k dlouhým trestům odnětí svobody nebo vymáhá finanční sankce. Přesto si je organizace

vědoma poměrně liberálních poměrů v zemi s přihlédnutím k poměrům v zemích tohoto regionu. Je pak až trochu cynické oceňovat skutky, které se v zemi neudály a za které je Kyrgyzstán hodnocen ve skrze pozitivně. Jako příklad uvádím: „[n]ovináři také nebyly terčem fyzických útoků či bytí“ (Freedom House: 2003).

Nedlouho po skandálech doprovázejících volby (podzim roku 2001) vyšlo najevo, že Kyrgyzstán hodlá ratifikovat smlouvu s Čínou o odstoupení zhruba 125 tisíc hektarů půdy na jihovýchodě země. Tato zpráva dokázala mobilizovat téměř celou opozici, v jejímž čele stál nepříliš známý politik Azminbek Beknazarov, který byl v lednu 2002 zatčen. Jeho zatčení vyvolala vlnu nevole především v jeho rodném regionu na jihu země. Protestní akce, na které dohlíželi ochránci lidských práv, se přesto zvrhli v březnu 2002, kdy policie nezvládla dav demonstrantů a během protestu zabila šest lidí a několik jich bylo zraněno. Reakce na tuto událost vyvolala celostátní protivládní demonstraci, která požadovala nejen osvobození Beknazarova ale také dalších členů opozice. Demonstranti si mimo osvobození vězňů stanovili další cíle: odstoupení prezidenta Akayeva, zlepšení životní situace a uznání uzbeckého jazyka jako úředního (Horák 2005a: 186).

Přestože byla smlouva ratifikována, vláda udělala jistá opatření, aby se v očích demonstrantů očistila. Dosavadní premiér Bakiyev byl nahrazen etnickým Rusem Tanayevem a Azimbek Beknazarov byl propuštěn. Prezident Akayev byl navíc obviněn z maření práce ústavního shromáždění, které mělo posuzovat změny v ústavě. Nově vzniklé Hnutí za odstoupení prezidenta Akayeva navíc vyvolalo v únoru 2003 další referendum, které potvrdilo změny v ústavě, tedy především znovuzavedení jednokomorového parlamentu se 75 poslanci. Nově zavedený většinový volební systém naopak znamená omezení stranické soutěže. Zároveň však došlo k prodloužení mandátu prezidenta Akayeva až do řádného termínu voleb v roce 2005 (Horák 2005a: 186-187). Prezidentovi pravomoci byly omezeny například co se týče jmenování vlády, která musela být nově schvalována parlamentem (Horák 2005a: 162).

3. 3 Prezidentské volby v roce 2005 a Tulipánová revoluce

Rok 2005 lze z hlediska voleb označit jako supervolební. Nejprve byly na konec února naplánovány volby parlamentní, které ovšem nebyly zdaleka tak očekávané jako volby prezidentské vypsané na podzim téhož roku. Především se očekávalo, jak se zachová současný prezident Akayev, jehož kandidatura byla znemožněna ústavou. Předpokládalo se, že se prezident pokusí předat funkci někomu ze svého blízkého okolí, čímž by si navíc dvojité pojistil pozdější stíhání za jeho počínání ve funkci prezidenta. První pojistkou mu přitom byl zákon o bývalých hlavách státu, který mu zajišťoval imunitu (Horák 2005c: 17).

Občané Kyrgyzstánu tak měli znovu možnost vyjádřit své obavy a přání. Zejména posledních pět let Akayevovi vlády se vyznačovalo upevněním patronsko-klientských, klanových, rodinných a jiných neformálních vazeb. Upevnění těchto neformálních struktur vedlo ke zformování autoritářského režimu. Není divu, že se Kyrgyzstán v roce 2005 dočká hodnocení nejvíce zkorumpované země na světě z hlediska největší frekvence braní úplatků (Anderson-Gray 2006: 12).

První důvodná podezření, která dokládala snahu prezidenta Akayeva o zasahování do budoucího vývoje parlamentních voleb se objevila v lednu, při registraci jednotlivých kandidátů, kdy několik z nich (mezi nimi i Roza Otunbayeva) nemělo údajně splnit podmínku místa trvalého bydliště v zemi po dobu delší než pět let. Výsledky 2. kola parlamentních voleb nakonec ukázaly, že proprezidenští kandidáty získali asi 90 % ze 75 křesel v parlamentu (Freedom House: 2006). Protesty, které volby doprovázely již od lednových manipulací s registracemi kandidátů, tak ještě zesílily. Dlouhodobá nespokojenost obyvatel s autoritářským režimem prezidenta Akayeva, který od událostí z roku 2002 ztratil téměř většinovou podporu svého obyvatelstva, vedla nakonec demonstrující obyvatele pod vedením opozice k hromadnému „pochodu z jihu na sever“ a následně také k útoku na budovu prezidenta v hlavním městě Biškeku dne 24. března (Horák 2005d).

Ještě téhož dne prezident Akayev uprchl ze země. Za zmínku jistě stojí i propuštění dalšího opozičního vůdce a sice bývalého viceprezidenta Felixe Kulova, který byl prezidentským režimem uvězněn v roce 2001 za zpronevěru a zneužití funkce. Společně s Bakiyevem se tak stal hlavním vůdcem revoluce (Freedom House: 2006).

Zpráva o hodnocení voleb mezinárodní pozorovací komise vyslané OBSE potvrdila, že prezidentské volby byly sice konkurenceschopnější než předchozí, dále však kritizovali zejména kupování hlasů, de-registraci kandidátů, interferenci s médii a znepokojivě nízkou důvěru v soudní a volební orgány na straně voličů i kandidátů (Crisis Group 2005: 8).

Události z března roku 2005 vešli ve světě v povědomí jako Tulipánová revoluce. Tento přívlastek si události vysloužili v návaznosti na již uplynulé revoluce. Zajímavá je myšlenka hodnocení těchto událostí jako revolucí „na druhou“. Pro dovysvětlení: „[v] těchto zemích sice došlo začátkem 90. let minulého století k nějakým změnám, jejichž výsledkem bylo vymanění se z posttotalitního autoritářského režimu, nicméně pod vedením nových lídrů [...] tyto země zůstaly, či vzápětí přešly, do područí autokratické vlády. Teprve zmíněná „*druhá fáze*“ či „*přechod na druhou*“ v podobě revoluce *ruží, oranžové*, resp. *tulipánové, revoluce* uskutečněných v nedávné době, vytvořila prostor pro zahájení úplné demokratizace“ (Ženíšek 2006: 65).

K formálnímu odstoupení prezidenta došlo 4. dubna 2005. Společně s ním rezignoval i předseda vlády. Většina členů nově zvoleného parlamentu si však své mandáty i přes probíhající nepokoje udržela. Nově zvolený parlament musel ihned začít čelit několika zásadním problémům, které představovala stále rostoucí chudoba, největší míra korupce od vyhlášení nezávislosti, přítomnost „kriminálních živlů ve vládě“ a hrozba shromažďování islamistických fundamentalistických skupin (Freedom House: 2006).

Protože pro budoucí vývoj a stabilitu země byla volba legitimního vůdce nesmírně důležitá, byly prezidentské volby přesunuty z října již na 10. červenec. Se ziskem téměř 90 % zvítězil lídr Kyrgyzského lidového hnutí Kurmanbek Bakiyev. Jeho vítězství je připisováno jednak chytře vytvořenou dvojicí Bakiyev-Kulov a jednak stažením kandidatury řady opozičních vůdců, kteří raději podpořili jednoho z kandidátů této dvojice. Pro dovysvětlení, oba kandidáti se před volbami zavázali spolupracovat a to i přes jejich rozdílnou klanovou orientaci. Zatímco Felix Kulov mohl očekávat podporu ze severu země a měst, Kurmanbeka Bakiyeva naproti tomu podporoval jih země a vesnice (Crisis Group 2005a: 21).

Mezinárodní monitorovací agentury, které byly od ledna tohoto roku v zemi přítomny a pomáhaly organizovat protestní akce, ohodnotily tyto volby jako obecně svobodné a spravedlivé. Svou nepopíratelnou úlohu sehrála i média, která v lednu informovala o tajné schůzce mezi předsedou vlády Nikolayem Tanayevem a volebními úředníky, která měla zajistit proprezidentským kandidátům získání potřebných křesel v parlamentu (Freedom House: 2006).

Pojďme nyní zhodnotit patnáctiletou vládu prezidenta Akayeva, kterou ukončila až Tulipánová revoluce. Askar Akayev se dostal k moci prezidentskými volbami, které vyhrál v říjnu roku 1990. Pro prvních pět let jeho vlády byla charakteristická snahami o překonání neformálních struktur, které jak jsme si v předchozí kapitole popsali, byly jednak silně zakořeněny v historickém vývoji samotné kyrgyzské společnosti a zároveň byly značně posíleny v sovětském období. Docházelo k zavádění rozsáhlého právního rámce postihujícího i oblast lidsko-právní ochrany a podporu občanské společnosti.

První roky vlády lze charakterizovat snahami o liberalizaci řady procesů, ekonomickou decentralizací a privatizací. Roztříštěnost uvnitř parlamentu a neschopnost provést potřebné reformy Akayeva stále však nutila posilovat své pravomoci pomocí prezidentských dekretů. Režim ve státu, původně označovaném jako „naděje pro region“, se začal přiklánět k autoritářství. Prvním závažnějším důkazem se staly volby v roce 1995, které přestože byly mezinárodními pozorovateli hodnoceny jako obecně svobodné a spravedlivé, byly poznamenány znemožněním kandidatury několika opozičních vůdců. Referendum v roce 1996 přineslo další změny. Mezi nimi i opětovnou změnu parlamentu. Za zmínku jistě stojí, že v novodobé historii Kyrgyzstánu byl pouze jednou volen parlament stejným způsobem, jakým byl volen ve volbách předcházejících. Jednalo se o parlamentní volby v roce 1995 a 2000 (Weise 2010: 1).

Další posilování prezidentských pravomocí přineslo posun od původně parlamentní demokracie k prezidencionalismu. Co se týče pozice klanů jednoznačně jsme prokázali, že jejich vliv měl přímé důsledky na implikaci demokratických prvků za vlády prezidenta Akayeva. Za přímé důkazy lze označit dosazování příslušníků Čujsko-keninského, Narynského a Talaského klanu do vysokých státních funkcí. Dalším důkazem mohou být i výsledky parlamentních voleb konaných v letech 1995 a 2000, z nichž vyplývá, že převážná většina voličů odevzdá svůj hlas kandidátovi z místa svého původu. Změna režimu se projevila i v hodnocení parlamentních a prezidentských voleb, které se konaly v roce 2000. Organizace Freedom House ve své zprávě uvedla, že volby doprovázela řada nesrovnalostí a manipulace s výsledky. Výše zmíněné důvody nakonec vedly ke konstatování, že výsledky voleb jen těžko podpoří legitimitu stávajícího prezidenta.

Počátkem roku 2002 zemí zmítají další nepokoje a to díky zatčení předáka opozičních jižních kmenů Azminbeka Beknazarova, který vedl protesty proti ratifikaci smlouvy o postoupení části jihovýchodní hranice Číně. Posledních pět let Akayevovi vlády se i nadále vyznačovalo upevňováním patronsko-klientských, klanových, rodinných a jiných neformálních vazeb. Protivládní nálady napříč všemi vrstvami společnosti vyvrcholily po zmanipulovaných parlamentních volbách v březnu roku 2005, kdy při akci známé jako pochod z jihu na sever demonstranti zaútočili na prezidentské sídlo v hlavním městě. Po uprchnutí prezidenta ze země a abdikaci stávajícího premiéra se země ocitla v nejistotě. Z prezidentských voleb nakonec vzešel nový vůdce země Kurmanbek Bakiyev.

Pro posouzení situace v zemi v roce 2005 využijme hodnocení vybraných aspektů života, které každoročně předkládá organizace Freedom House. U každé kategorie můžeme objevit hodnocení v rozmezí 1 – 7, přičemž rozmezí od 1 – 2 vykazuje svobodu v zemi (*free*), 3 – 5 označuje rozmezí částečné svobody (*partly-free*) a rozmezí od 6 – 7 představuje kategorii nesvobody (*not free*).

Tabulka č. 1: Hodnocení Kyrgyzstánu v roce 2005 (Freedom House: 2005).

Demokratické skóre	5.64
Demokracie národního vládnutí	6.00
Volební proces	6.00
Občanská společnost	4.50
Nezávislá médií	5.75
Demokracie místní správy	5.75
Právní rámec a zajištění nezávislosti	5.50
Korupce	6.00

Zjištěné výsledky potvrzují můj předchozí výklad o stavu země. Z tabulky je patrné, že nejhůře hodnocenými oblastmi jsou stav národního vládnutí, volební proces a korupce. Je jasné, že výsledky ovlivnily události, které souhrně označujeme jako Tulipánová revoluce. V závěru následující kapitoly proto znovu provedeme hodnocení jednotlivých kategorií a to dokonce dvakrát. I přes veškerá výše zmíněná fakta, která upozorňují na nedostatky Akayevova režimu, nesmíme zapomínat, že Kyrgyzstán byl ve srovnání s ostatními středoasijskými zeměmi hodnocen poměrně pozitivně, k čemuž dopomohl i poměrně klidný průběh Tulipánové revoluce. Zatímco zkušenosti z ostatních zemí ukázaly, že tito autoritářští vůdci jsou ochotni uchýlit se k veřejnému násilí, Akayev se o zvrácení průběhu revoluce nikterak nepokusil. A znovu ve srovnání s okolními zeměmi můžeme hovořit o poměrně slabém potlačování opozice. Například již zmiňovaný Felix Kulov uplatňoval svůj vliv a fakticky vedl svojí stranu i z vězení (Horák 2005d).

4 Vláda prezidenta Bakiyeva

4.1 Nástup k moci prezidenta Bakiyeva

Předcházející kapitolu jsme zakončili krátkým shrnutím Akayevovi vlády a dokonce se nám podařilo nastínit i některé problémy, se kterými by se ihned po zavedení do úřadu měl stávající prezident Kurmanbek Bakiyev zabývat. Nejprve si ovšem popíšeme změny v rozložení mocenských sil na pozici prezident a premiér s přihlédnutím k otázce, jak by tyto dvě pozice mohly být ovlivněny klanovými vazbami. Kurmanbek Bakiyev byl s prezidentem Akayevem spřízněn. Mezi roky 2000-2002 dokonce vykonával funkci výkonného premiéra v jeho vládě. Bakiyev přitom pochází z jihu země, který řídí se stereotypy, je obvykle nespokojen se severními elitami, které „hrabou i to málo, co se v Kyrgyzstánu vyprodukuje“. Nelze se divit, že patnáct let utlačování sebou přineslo řadu pokusů dostat se do přízně nového prezidenta a získat vliv v nově budovaném státu (Horák 2005d).

Ještě před volbami podepsali dva největší favorité na výhru v prezidentských volbách memorandum, ve kterém se zavázali vzájemnou podporou a příslibem spolupráce po volbách. Je tedy celkem logické, že do funkce premiéra byl jmenován právě Felix Kulov, předseda strany Ar-Namys. Zatímco prezident Bakiyev je co se týče budoucího jednání neodhadnutelný, Kulov je znám jako zastánce tvrdé demokracie a někteří měli již při jeho jmenování do funkce premiéra pochybnosti o budoucím demokratickém směřování vlády. Do funkce premiéra ovšem zasedl bez politických závazků a větších klanových vazeb, což by mohlo podpořit nezávislost budoucího směřování vlády (Crisis Group 2005a: 13).

Dva nejvýše postavení muži převzali zemi se slabou zákonodárnou mocí, nejistým postavením nezávislého soudnictví a korupcí bující státní správou. Pojďme se nyní zaměřit nejen na tyto problémy. Prvním z nich je problém s místní samosprávou. Nejenže většina úředníků zůstala ve výkonu svých funkcí i po státním převratu, většina z nich už ovšem nebyla důvěryhodná již za předchozího režimu. Problém komunikace mezi centrální vládou a odlehlými regiony, které často neví, jaká je situace v hlavním městě, často pomalu a neadekvátně raguje při řešení závažných problémů (Freedom House: 2006).

Další výzvou je pro Bakiyeva zlepšení vztahů mezi vládou a médií. Vývoj po prezidentských volbách ovšem napovídá, že ani prezident Bakiyev nebude schopen tomuto problému čelit. Těsně po svém zvolení přitom příslibil nápravu pozice médií a jejich privatizaci. Poté co v září roku 2005 média informovala o pokračujících protestech a požadavcích na propuštění některých vládních úředníků, přístupu k půdě a vraždách, Bakiyev prohlásil, že veškeré tyto informace jsou jen snahami opozčních sil o dehonestaci nově zvolené vlády s cílem znovu destabilizovat zemi. Co se týče internetu, velká města v Kyrgyzstánu sice provozují internetové kavárny, nicméně připojení v domácnostech je stále velice drahé a přístup k internetu je navíc časově omezen. Nesmíme ovšem zapomínat, že většina populace je rurálního charakteru a přístup k internetu je tak zcela bezpředmětný. Dá se tak předpokládat jistá manipulace s informacemi, které jsou občanům předkládány (Freedom House: 2006).

Nejzávažnějším problémem sužujícím zemi je již nekolikrát probíraná korupce. Nová garnitura se urputně snažila o odhalení korupce v předchozím režimu. V prosinci přišla Kyrgyzská tisková agentura Kabar s informacemi, které měli dokládat spronevěru několika set milionů bývalým prezidentem, jeho rodinou a některými vysoce postavenými úředníky. Pro stávající režim byly ovšem důležitější zprávy o korupci a ilegální činnosti některých členů nově vytvořené vlády. Z některých informací jasně vyplývalo, že státní převrat byl výraznou měrou uspíšen díky financím, které byly vynakládány na podporu demonstrantů a jejich přímé financování. Prezident Bakiyev se od těch obvinění ovšem distancoval (Freedom House: 2006).

Zhoršující situaci potvrdili i následující události z října roku 2005, kdy se uskutečnily rozsáhlé vězeňské vzpoury, které byly zapříčiněny stále se zhoršujícím stavem věznic. Při těchto vzpouřách přitom vězni plně využívali mobilní telefony a internet. Navíc byl od začátku roku zavražděn v pořadí již druhý poslanec Tynychbek Akmatbayev. Poslanec Bayaman Erkinbayev zemřel při nepokojích v jižní části země. Na sklonku roku tak obyvatelé Kyrgyzstánu znovu požadují odvolání tentokrát premiéra Kulova. Neschopnost státních bezpečnostních složek završil incident, ve kterém byl šéf dálniční policie obviněn z korupce. Vláda na tyto události reagovala vydáním dekretu o vytvoření národní agentury pro prevenci korupce a Národní rady pro boj proti korupci (Freedom House 2006).

Korupce a neefektivní přerozdělování státní půdy vedlo na počátku roku tisíce lidí k okupaci zemědělské půdy kolem hlavního města Biškeku, což samozřejmě vedlo k dalšímu napětí (Horák 2005d). Vláda nedokázala situaci efektivně řešit a občanům nabídla pouze sliby. Premiér Kulov se před prezidentskými volbami přitom nejvíce obával právě použití násilí vůči skvoterům v případě nepokojů, což by mohlo ublížit jeho kandidatuře (Crisis Group 2005a).

Dalším ze závažnějších témat jsou stále trvající etnické nepokoje na jihu země. Ty byly navíc podpořeny v květnu roku 2005 příchodem uzbeckých uprchlíků, kteří prchali před násilím ve východním uzbeckém městě Andižan. Do těchto událostí vstoupilo navíc obvinění Uzbekistánu, že se na násilí podíleli i tři kyrgyzští občané. Uzbekistán žádá o tvrdší postup vůči islámským extrémistům (Crisis Group 2005b). Ferganská kotlina, třetí plocha mezi Kyrgyzstánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem, tak znovu dokazala, že je dlouhodobě konfliktní oblastí.

Nejvýznamnější událostí roku 2006 se stalo projednávání vlády o ústavě, která by posílila pravomoci parlamentu na úkor prezidenta, čímž zamýšlela návrat k parlamentní formě vlády. Zároveň by upravovala pozici směrem ke skutečné nezávislosti (Freedom House 2006). Zajímavé bylo prohlášení premiéra Kulova, který řekl, že parlamentní republika v Kyrgyzstánu sníží kmenové procesy a rozdělení země na sever a jih (Freedom House: 2007).

V listopadu se v zemi konala dvoudenní konference o ústavních reformách, která byla organizována kanceláří prezidentské republiky, kyrgyzským parlamentem, Benátskou komisí a rozvojovými programy OSN a OBSE, která měla Kyrgyzstánu dopomoci k nové demokratické ústavě. Ústavní komise již od začátku roku pracovala na vytvoření nové ústavy, která měla obsahovat řadu změn. Prezident Bakiyev se ovšem nechal slyšet, že stávající ústava je v platnosti pouhé dva roky, což by nemělo vést k závěrům, že je nevyhovující (Freedom House 2006). Neochota prezidenta vyvolala nové protivládní protesty, které těsně před koncem roku vedly ke schválení ústavy, která oslabuje pozici prezidenta a ruší trest smrti o což aktivisté usilovali několik let. Druhým důsledkem těchto demonstrací bylo odstoupení premiéra Kulova a jeho vlády, což signalizuje pokračující krizi (Freedom House: 2007).

Začátek roku 2007 doprovázeli nové nepokoje v hlavním městě. Demonstrující davy požadovaly rezignaci prezidenta Bakiyeva a nové volby. Kyrgyzským občanům znovu došla trpělivost s vládou, která nereflakuje reálné problémy země (Country Watch 2013). Prezident nejprve vyhlásil referendum na 21. říjen, především pod záminkou usnadnění si výchozí pozice před parlamentními volbami. Výsledkem tohoto referenda bylo údajné vyslovení se 85 % hlasů pro schválení. Ústava zavedla pouze jednomandátové volební obvody, zvýšení počtu poslanců ze 75 na 90. Vedoucí místních samospráv, soudce i vládu nově jmenuje prezident a do parlamentních voleb smějí kandidovat pouze jednotlivé politické strany. Jedná se tedy o poměrně zásadní změny v dosavadním systému, které znovu posilují pravomoci prezidenta (Election Guide 2007a).

Koalice nevládních organizací mimo jiné projevila silné pochybnosti o výsledcích referenda vzhledem k velkému počtu závažných a systematické porušování zákonů Kyrgyzské republiky. Dále bylo zjištěno, že na úrovni místních komisí došlo k neoprávněnému vhození zhruba 600 lístků. Dále bylo zjištěno, že předsedové volebních komisí byli instruováni, aby zajistili ve svých arénách 65 % voličů. Známé byly i případy, kdy jedna osoba měla více hlasovacích lístků (Freedom House 2008).

V průběhu roku 2007 se prezident Bakiyev začal připravovat na prosincové parlamentní volby. Vytvořil silný proprezidentský blok Ak Zhol, který jej dovedl k prosazení nové konstituce. Je tedy jasné, že stoupenci tohoto bloku ovládali veškeré důležité státní orgány a podporovali prezidenta Bakiyeva ve funkci. K prosincovým parlamentním volbám se registrovalo dvanáct politických stran, kterých soutěžilo o celkem devadesát parlamentních křesel. Bakiyevova strana Ak Zhol vyhrála volby 48,82 % hlasů. Nově zavedený volební systém poměrného hlasování tedy vedl stranu Ak Zhol k zisku 71 křesel v parlamentu. Na druhém místě skončila Sociálně-demokratická strana Kyrgyzstánu vedená Almazbekem Atambayevem se ziskem jedenácti křesel, poslední parlamentní stranou se stala Komunistická strana Kyrgyzstánu v čele em Masaliyevem se ziskem osmi křesel. Strana vedená Felixem Kulovem se do parlamentu nedostala. Premiérem země byl jmenován Almazbek Atambayev (Election Guide 2007b).

4.2 Závěr vlády a etnické nepokoje v zemi

Režim prezidenta Bakiyeva po třech letech jeho vlády vykazuje prvky konsolidovaného autoritářského režimu, který se vyznačuje značnou mírou korupce a neefektivními hospodářskými reformami. Rovněž nahrazováním dosavadních představitelů ve vysokých státních funkcích členy vlastní rodiny nebo blízkými přáteli. Bakiyevův syn Maxim byl jmenován do vedení centrální agentury pro rozvoj, investice a inovace. Hlavním úkolem této organizace je správa zahraničních finančních toků. Vedlejší činností této agentury je dohled nad státním vodním sektorem a zlatými doly. Mezinárodní společenství Bakiyeva dále odsoudilo za řadu zákonů omezujících svobodu shromažďování a náboženskou svobodu, za zastavení činnosti několika novin a rovněž za stíhání jejich vlastníků (Human Rights Watch 2010, Freedom House 2009). Nejhorší stav zaznamenal kyrgyzský vodní sektor, jehož špatné řízení a všudypřítomná korupce vedly k výpadkům dodávek pitné vody i elektřiny. Voda se tak stala další komoditou, s níž vládní úředníci obchodují (Freedom House 2009).

Křižovatkou dalšího politického vývoje v zemi se měly stát předčasné prezidentské volby naplánované na červenec roku 2009. Předčasným termínem voleb si prezident chtěl zajistit nejspíše ještě ucházející situaci pro jeho znovuzvolení. Vzhledem k situaci v zemi, která napovídala brzkému ekonomickému zhroucení musel Bakiyev jednat. Volby se navíc odehrávaly v atmosféře strachu, která byla vyvolána nespočtem vražd v průběhu posledního roku. Ze země prchají nejen opoziční lídři a novináři, ale také neziskované organizace (Freedom House 2010).

Po všemožném narušování průběhu volební kampaně i samotných voleb, Bakiyev ve volbách znovu vyhrál a to s 77 % ze všech odevzdaných hlasů. S necelými 9 % skončil na druhém místě předseda Sociálně-demokratické strany Almazbek Atambayev (Election Guide 2009). Dalšími kroky prezidenta Bakiyeva po jeho znovuzvolení bylo snížení počtu ministerstev a státních orgánů, za účelem centralizovat veškerou moc ve svých rukou. Bakiyev rozšířil svůj vliv i na ozbrojené složky, jejichž zasahování do každodenního chodu života se stalo běžné. Zvýšil se počet útoků i vražd, přičemž oběťmi byli nejčastěji novináři a vládní opozice (Freedom House 2010).

Na začátku roku 2010 se historie opakuje, když uvěznění opozičního lídra Ismaila Isakova, vyvolá nové demonstrace. Celostátní protesty nakonec vedou v dubnu roku 2010 k odstoupení prezidenta Bakiyeva a vytvoření nové prozatimní vlády, kterou vedla zkušená politička, vedoucí opozičních sil, Roza Otumbayeva. Otumbayeva na rozdíl od předchozích dvou prezidentů veřejně prohlásila svůj úmysl vzdát se svého mandátu, jakmile zemi dovede k legitimním volbám (Country Watch 2013). Tímto krokem chtěla vytvořit precedenc pro mírové předání moci do rukou státu (Marat 2011a).

Během rychle se šířících demonstrací zemřelo několik desítek lidí a zhruba tisícovka byla zraněna při demonstracích v hlavním městě. Opoziční vůdci byli propuštěni na svobodu a v nastalé situaci prezident uprchl 7. dubna ze země. Již 8. dubna Otunbayeva oznámila pád vlády a téměř okamžitě vytvořila novou prozatimní vládu, která se skládala ze tří stran: Sociálně-demokratické strany Kyrgyzstánu (SDPK), Ata-Meken a AK-Shumkar. Předsedkyní strany SDPK je již zmiňovaná Otunbayeva (Marat 2011).

První kroky vlády vedly k vyhlášení ústavního referenda na 27. června a ke stanovení říjnového data nových parlamentních voleb. Je zřejmé, že pro režim bylo stěžejní legitimizovat nové vůdce a provést ústavní změny. Řada nevládních organizací (NGO) k jejichž odchodu ze země došlo během první poloviny roku, byla oslovena, aby podpořila obnovu země (Marat 2011). Občané se v ústavním referendu vyjádřili téměř 92 % hlasů pro zavedení změn v ústavě. Tyto změny se

týkaly rozložení sil mezi prezidentem a parlament, přičemž parlament byl posílen na úkor pravomocí prezidenta. Vzrostl počet křesel v parlamentu a to z 90 na 120, přičemž jedna strana nesmí v parlamentu získat víc než 60 % křesel (Election Guide 2010a).

V parlamentních volbách, které se uskutečnily 10. října zvítězila strana Ata Jurt vedená K. Tashievem a N. Tuleevem se ziskem 28 křesel následovaná SDPK (26), stranou Ar-Namys v čele s F. Kulovem (25), stranou Respublika (23) a Ata Meken (18). Prezidentkou i hlavou vlády se stala Otunbayev a to až do nadcházejících prezidentských voleb, které byly vypsány na rok 2011. Parlamentní volby i ústavní referendum lze označit jako poměrně vyrovnané, což může být zapříčiněno i kooperací prozatímní vlády, která místo vyhrané předvolební kampaně dala přednost spolupráci. Ústavní referendum i parlamentní volby byly OBSE hodnoceny jako řádné a transparentní (Election Guide 2010b). Zároveň byly nejdražšími parlamentními volbami v historii země (Abazov 2010).

Dalšími kroky vlády v roce 2010 bylo zavedení řady protikorupčních opatření. V této souvislosti bych měla zmínit, že po korupčním prošetření bývalého režimu byl obviněn prezident Bakiyev, jeho bratr Zhanysh, bývalý premiér Usenov a zhruba tři sta dalších osob blízkých vládnímu režimu. Většina z nich byla souzena v nepřítomnosti za masové vraždy, které doprovázely protesty v hlavním městě Biškeku. Některé se podařilo zatknout. Prezident i jeho rodinní příslušníci ovšem zůstali na svobodě. Reformní snahy nové vlády dále vedly k liberalizaci vůči médiím. Rádiu svobodná Evropa bylo znovu povoleno obnovit svou činnost. Kontrola nad toky státních financí a dohled nad vodním sektorem, který řídil Maxim Bakiyev, byl opět předán pod kontrolu státu. Otunbayeva projevila rovněž snahu o zavedení speciálních krizových linek pro veřejnost, aktualizovala vládní web a celkově se snažila, aby byla obnovena informovanost obyvatelstva (Marat 2011).

Kromě neočekávaného pádu autoritářského režimu prezidenta Bakiyeva byl dalším zlomovým okamžikem vývoj na jihu země ve městech Oš a Jalabad. Nová vláda bohužel nezajistila potřebné bezpečnostní složky, které by zvládly situaci na jihu země, kde stále ještě existovala loajalita vůči bývalému prezidentovi. Mezi 10. - 14. červnem se situace mezi místní policijí, která podporovala zdejší opoziční vůdce a jiné neformální struktury a mezi rodilými Uzbeky, zvrhla v krvavé etnické boje. Hovoří se až o 400 000 Uzbeků, kteří při těchto nepokojích přišli o domov. Mezinárodní pozorovatelé hlásí několik stovek případů porušení lidských práv včetně mučení, vydírání a nezákonného zatčení. Konflikt v jižní části země znovu vnesl napětí mezi Uzbeky a Kyrgyzstánce. Zapříčinil novou fázi destabilizace země a důsledkem byl i přirozený odliv několika desítek tisíc Uzbeků do okolních zemí, což samozřejmě vedlo ke zhoršení vztahů s těmito státy (Marat 2011).

Přejdeme nyní k závěrečnému shrnutí stávajících poznatků a událostí. Prezident Bakiyev se dostal k moci po převratu v zemi známém jako Tulipánová revoluce. V červenci roku 2005 pak suveréně ovládl prezidentské volby. K moci se tak po patnáctileté éře vlády prezidenta AkaYeva dostávají „utlačované“ jižní klany. Přestože bylo na BakiYeva zpočátku pohlíženo jako na reformátara, který přivede zemi opět ke stabilitě, situace se obrátila téměř okamžitě po převzetí moci. Situace v zemi vyžadovala rozsáhlé sociální a hospodářské reformy, kterých ovšem nová vláda nebyla schopná, díky čemuž v roce 2007 propukli nové nepokoje. Po svém nástupu do funkce se Bakiyev věnoval především posilování svých pravomocí a to pomocí změny ústavy z roku 2006 .

Odhlédneme-li od těchto „formálních“ úprav pravomocí, měl Bakiyev společně se svou rodinou a nejbližšími pracovníky, kteří ovládali veškeré státní příjmy a výdaje, nerostné suroviny, vodní sektor a média, v zemi neomezené pravomoci. Problémy Akayevova režimu tak za vlády Bakiyeva ještě zesílily. Země se potýkala s nejhorším stavem korupce od vyhlášení nezávislého Kyrgyzstánu, tento problém s sebou přinášel řadu dalších. V důsledku autokratické vlády prezidenta Bakiyeva opouštěli zemi nejen představitelé Ruské a Uzbecké menšiny, ale i někteří opoziční představitelé, novináři a rovněž NGO.

Po upevnění svých pravomocí a změně volebního systému, které s sebou v roce 2007 přinesla nová ústava, musel Bakiyev potvrdit pozici lídra v prosincových parlamentních volbách. Jak víme, volby vyhrál nově založený prezidentský blok Ak Zhol, který obsadil v parlamentu většinu křesel. Na konci roku 2007 jsou následně mezinárodními pozorovateli označeny obě volby jako velká zklamání. Nikoho tedy nepřekvapí, že Bakiyev svoji pozici obhájil i v prezidentských volbách, které se konaly v roce 2009 a které již vykazovaly značné nedostatky.

Nelze se divit, že v atmosféře strachu, která v posledních měsících zavládla v zemi, došlo v roce 2010 k opětovným demonstracím, které zapříčinilo uvěznění opozičního lídra Isakova. Zajímavé je, že zatímco revoluci v roce 2005 vedli opoziční lídři, revoluce v roce 2010 byla spontánním projevem nespokojené společnosti. Po osvobození uvězněných opozičních lídrů včetně Isakova, došlo k oznámení o svržení vlády a prezidenta. Novým vůdcem země se stala Otunbayeva, která sestavila prozatímní vládu. První kroky této vlády vedly k vypsání ústavního referenda, díky němuž se Kyrgyzstán opět stává parlamentní demokracií. Stabilizaci v zemi pak měly přinést parlamentní volby, které se uskutečnily v říjnu a díky nimž se do parlamentu dostalo celkem pět stran s celkem vyrovnaným rozložením poslaneckých mandátů.

Sesazení prezidenta Bakiyeva ovšem vyvolalo nekontrolovatelné násilí, které se šířilo z jeho rodného regionu na jihu země a které lze označit jako nejhorší etnický konflikt v historii nezávislého Kyrgyzstánu. Víme, že tento konflikt má své kořeny hluboko v historii země, což ostatně dokazují i etnické nepokoje na jihu země v roce 1990. Konflikt má rovněž své široké opodstatnění a nelze jej bagatelizovat na pouhý etnický rozměr. Jedná se o konflikt, ve kterém jde rovněž o půdu, bydlení, vodu a práva menšin (Country Watch 2013).

Definice revoluce říká, že se „[j] edná o typ přechodu k demokracii, který se vyznačuje násilným zásahem nespokojených mas proti moci a jejím představitelům. Režim je poražen silou. [...] jedná *se tedy* o případ, kdy nemůže dojít k nastolení funkční demokracie“ (Ženíšek 2006: 75 cit. dle Karl 1991: 33-37; kurzíva doplněna autorem). Byl tedy režim Kurmanbeka Bakiyeva předem odsouzen ke svému zániku? Tato otázka by si jistě zasloužila hlubší zkoumání, nicméně má sloužit pouze jako zamyšlení se nad výše uvedeným výrokem.

Co ovšem můžeme, je popsat charakteristiku Bakiyevova režimu. Ten byl spojován s odcizením a deziluzí kyrgyzské společnosti. S nárůstem kriminality, centralizací a značným ekonomickým poklesem (Cummings 2013: 7). Došlo také k již zmiňovanému upevňování patronsko-klientských, klanových, rodinných či jiných neformálních vazeb, což vedlo k upevnění autoritářského režimu (Öraz 2006: 11). Díky silnému zakořenění těchto struktur téměř ve všech státem ovládaných institucích, měl Akayev zajištěnou podporu pro téměř veškeré jeho počínání. Aby si zajistil vliv nad místním obyvatelstvem, kooptoval regionální struktury nebo jiné vlivné osoby do místní státní správy a dal jim tak přístup ke zdrojům. Protipožadavkem bylo uplatňování vlivu na místní obyvatele v duchu rétoriky jeho politiky (Graubner 2005: 13). Reálná nepostihnutelnost státního režimu, který fakticky plnil i funkci exekutivního orgánu, obrovskou měrou přispěla ke všem skutkům bývalého režimu, který byl téměř nedotknutelný. Dalším faktorem, na který upozorňuje Horák, je obava okolních režimů z „demokratizace“ vlastních zemí. Veškeré uvedené faktory měly za následek nejprve oslabení režimu a po prezidentském i zhroucení země, ke kterému došlo po etnickém konfliktu na jihu země (Horák 2010: 41).

Pro úplnost dodávám ještě tabulky hodnocení stavu země. Z tabulky číslo 1 je na první pohled patrné, že již po prvních dvou letech Bakiyevovi vlády obdržel Kyrgyzstán kritické hodnocení téměř ve všech kategoriích. Otázkou zůstává, zda-li bylo možné událostem z roku 2009 potažmo 2010 předcházet. Řada organizací již v průběhu několika let upozorňovala na slabost Kyrgyzstánu a dožadovala větší podporu ze strany Ruska, Číny, Kanady, USA a dalších. Mezinárodní dárci se zavázali přispět 1.1 bilionem dolarů, které by měly být využity na efektivní správu veřejné služby, sociální péči a postkonfliktní rekonstrukci země. Peníze by měli být Kyrgyzstánu vyplaceny v rozmezí let 2010-2012 (Cook 2010: 4). Rusko se naopak nechalo slyšet, že v Kyrgyzstánu upřednostňuje silné prezidentsví před demokracií (Cook 2010: 2).

Druhá tabulka oproti tomu vypovídá o stavu země, po „Ošských událostech“, které Kyrgyzstánu přinesli nejhorší hodnocení za dobu jeho nezávislosti. Je tedy zřejmé, že výchozí pozice nově zvoleného parlamentu i nově zvoleného prezidenta byla obtížná.

Tabulka č. 2: Hodnocení Kyrgyzstánu v roce 2007 (Freedom House: 2007).

Demokratické skóre	5.68
Demokracie národního vládnutí	6.00
Volební proces	5.75
Občanská společnost	4.50
Nezávislá médií	5.75
Demokracie místní správy	6.25
Právní rámec a zajištění nezávislosti	5.50
Korupce	6.00

Tabulka č. 3: Hodnocení Kyrgyzstánu v roce 2010 (Freedom House: 2010).

Demokratické skóre	6.21
Demokracie národního vládnutí	6.75
Volební proces	6.25
Občanská společnost	5.00
Nezávislá médií	6.50
Demokracie místní správy	6.50
Právní rámec a zajištění nezávislosti	6.00
Korupce	6.50

5. Vláda prezidenta Atambayeva

5. 1 Nástup k moci prezidenta Atambayeva

Jak jsme uvedli v předcházející kapitole, prezidentkou na přechodné období se po prezidentském převratu stala Roza Otunbayeva, která sestavila nejprve přechodnou vládu a po parlamentních volbách již plně legitimní vládu. Po svém nástupu do úřadu se snažila rychlými reformami vyřešit nejpálčivější problémy země. Její úsilí mělo vést k předání alespoň částečně stabilizovaného Kyrgyzstánu do rukou nově zvoleného prezidenta.

Prezidentské volby byly vyhlášeny na 30. říjen roku 2011. S jasnou převahou nad ostatními patnácti kandidáty (63 %) zvítězil Almazbek Atambayev ze strany SDPK (Election Guide 2011). Monitorovací agentury volby označily jako pokojné a spořádané, přesto vykazující některé nedostatky. Nově se uspořádaly rovněž poměry v parlamentu. Premiérem byl jmenován Omurbek Babanov. Místo původní koalice tří stran, se vytvořila koalice čtyř stran (SDPK, Ar-Namys, Respublik a Ata Meken) mezi nimiž chyběla pouze Ata-Jurt (Marat 2012).

Zaměříme se nyní na sociální a politické reformy, problémy a události, které ovlivňovali nebo doposud ovlivňují vládu dosavadního prezidenta Kyrgyzstánu Almazbeka Atambayeva. Jedním z nejzásadnějších problémů, se kterými se vláda nebyla schopná doposud vypořádat, je etnický konflikt na jihu země. V souvislosti s těmito konflikty bylo doposud zatčeno jen několik málo lidí, přičemž se z velké většiny jednalo právě o příslušníky uzbecké menšiny, kteří byli v 75 % případů oběťmi tohoto konfliktu navíc s 90 % ztrátou vlastnictví. Vyšetřování a případné odsouzení rodilých Kyrgyzů komplikuje obava z vyvolání nových povstání. Členové soudního systému a bezpečnostních složek jsou navíc převážně Kyrgyzové a o rozhodnutí viny či nevinu tedy většinou rozhoduje spíše etnická příslušnost.

Přestože vláda Otunbajevové vyvinula značné úsilí na reformu soudnictví, je současný stav stále neuspokojivý. Mezinárodní monitorovací agentury stále informují o neoprávněném zatýkání a mučení (Marat 2012). Je potřeba také zmínit, že ke zlepšení v rovině občanské společnosti dochází především díky značnému úsilí mezinárodních neziskových organizací a také finančních dotací, kterým se Kyrgyzstánu dostává především od svého největšího investora Kanady (Marat 2013). Kanadská investiční společnost Centerra je totiž provozovatel zlatého dolu Kumtor. Zisky plynoucí z tohoto dolu přitom představuje asi 7% HDP Kyrgyzstánu (Cook 2010: 2).

Situace se pro Uzbeckou menšinu v zemi vyvíjí i nadále nepříznivě, poté co nová vyhláška ustavuje vznik tzv. monoetnik tedy komunit v etnický smíšených oblastech a dále v oblastech, které byly zataženy do konfliktu v roce 2010. Nabytím účinnosti této vyhlášky tak dochází k faktické kontrole a řízení pohybu etnických menšin. Mimo to dochází i k potlačení jejich etnické identity a kulturního dědictví (Marat 2012).

Dále dochází k regulaci médií, která se snaží informovat o buď již proběhlém konfliktu, nových nepokojích nebo o případech nespravedlnosti páchané na uzbecké menšině. Většina novin se tedy záměrně vyhýbá jakýmkoliv zmínkám o etnickém napětí v zemi. Řada novinářů odešla z jihu země a situace zůstává v některých oblastech nezmapovaná (Marat 2013). V červnu roku 2012 parlament schválil vyhlášku o omezení informací na toto téma. V souvislosti s touto vyhláškou pak byl zpravodajský server Fergana.ru vyzván, aby přestal uveřejňovat materiály o případech násilí páchaného na Uzbekích. Se stejným problémem se potýkala populární sociální síť Diesel.kg, které byla doporučena buď řádná kontrola obsahu stránek nebo jí hrozilo vypnutí.

Na druhou stranu se přístup vlády k médiím od roku 2010 výrazně zlepšil. Média jsou podstatně otevřenější a rovněž cenově dostupnější, čemuž domohla i generace 3G mobilních telefonů. Přístup k internetu se v roce 2011 zvýšil o 30 % uživatelů a uživatelů, kteří jej denně využívají bylo již 57 % (Marat 2012).

Vzpomeneme-li, byla druhým nejpalčivějším problémem obou předchozích režimů korupce. A právě na ní se zaměřil Atambayevovo režim. Značného pokroku bylo dosaženo při snižování korupce ve vodním, energetickém a dopravním sektoru. Na začátku roku 2012 vyhlásil Atambayev novou protikorupční kampaň v níž proklamoval úmysl stíhat každého, byť se bude jednat o poslance s imunitou z jeho vlastní strany. Přes velká očekávání bylo v rámci této protikorupční politiky stíháno jen několik významnějších osob, které navíc převážně pocházely z opozičních uskupení. Došlo k rozpuštění jedné z nejzkorumpovanějších státních institucí Kyrgyzstánu finanční policie (Marat 2013). Rovněž byly podniknuty některé další kroky, které měly podpořit lepší fungování státní správy a její transparentnost (Marat 2012). V souvislosti s touto problematikou bych měla zmínit ještě uvalení obžaloby na Maxima Bakiyeva, který byl v roce 2012 nalezen ve Spojených státech (Marat 2013).

Poslední výraznější změnou na politické scéně je personální změna na pozici premiéra. Poté co tehdejší premiér Babanov v srpnu 2012 rezignoval na svůj post kvůli obvinění z korupce a neefektivní hospodářské politiky, jmenoval prezident do této funkce Jantora Satybaldiyeva. Přestože si prezident zajistil na této pozici sobě loajální osobu a jeho pozice znovu posílila, zůstává parlament hlavním pravomocným orgánem. S odchodem Babanova došlo následně k vytvoření nové koalice, která zahrnovala strany SDPK, Ar-Namys a Ata-Meken. Babanova Republika se tak přesunula po boku Ata-Jurt do opozice. Pro úplnost ještě zmíním vyloučení Felixe Kulova bývalého premiéra ze strany Ar-Namys po rozkolu uvnitř této strany (Marat 2013).

Obecně lze v souvislosti s politickým systémem Kyrgyzstánu hovořit o jeho konkurenceschopnosti a decentralizaci moci, což ostatně potrzují i poměrně klidné dva roky fungování parlamentní demokracie, ke které se Kyrgyzstán navrátil v roce 2010. V hodnocení organizace Freedom House bychom našli rovněž změnu klasifikace režimu z „konsolidovaného autoritářského režimu“ na „polo-konsolidovaný autoritářský režim“. Za jedinou větší protivládní akci lze označit demonstraci vedenou předsedou opoziční strany Ata-Jurt, Kymchybekem Tashiyevem v říjnu roku 2012. Poté co se Tashiyevovi nepodařilo znárodnit zlatý důl Kumtor. Tashiyev byl společně s několika dalšími poslanci zatčen a kritizován za podněcování nepokojů, aniž by se snažil využít všech dostupných mírových prostředků. V souvislosti s politickou scénou ještě krátce zmiňme, že v průběhu roku 2012 se konaly komunální volby, které byly označeny za tajné a vysoce konkurenční. Místní zastupitelstva jasně ovládly SDPK a Republika (Marat 2013).

5. 2 Současná politická situace

Nyní se zaměřím na události uplynulých dvou let, které se týkají domácí i zahraniční politiky, vnitropolitické situace a samozřejmě se zaměřím i na hodnocení země jako takové.

V srpnu roku 2013 Kyrgyzstán přijal čínskou zahraniční delegaci v jejímž čele byl čínský ministr zahraničí. Čína chtěla touto návštěvou posílit vzájemné vztahy. Čínský ministr zahraničí Wang Yi shledává jako klíčové posílení vzájemných vztahů ve sféře politické, obchodní, ekonomické a kulturní. Rovněž zmiňuje sféru humanitární pomoc (Interfax 2013a). Kyrgyzstá má s Čínou nejen společnou hranici, ale i čilé obchodní styky. Současný obchod těchto dvou zemí přesahuje ročně více než 1 miliardu dolarů. Kyrgyzstán je rovněž častým příjemcem imigrantů z Číny (Cook 2010: 2).

Kyrgyzstán se chystá plnit závazek vůči ISAF (Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly), který podepsal v Chacigu v roce 2012. Kyrgyzstán se stane další tranzitní zemí, která umožní vojskům NATO odchod z Afgánistánu a s ním spojený odvoz materiálu přes svou zemi. Kyrgyzský parlament si ovšem vyhrazuje právo nahlížet do veškerých nákladů, aby tak zajistil dostatečnou kontrolu nad převáženým zbožím (Interfax 2013b).

V červenci roku 2013 prezident Atanbayev podepsal vojenskou doktrínu, která obsahuje řadu oficiálních stanovisek o způsobu vojenského vývoje, dále obsahuje zprávu o vojenském výcviku, použití ozbrojených sil a dalších vojenských jednotek, které byly použity při zajišťování současné situace v zemi. Tato doktrína má sloužit jako základ nové vojenské a bezpečnostní politiky země (Interfax 2013c).

V červnu minulého roku rovněž došlo k opětovnému násilí na jihu země, nejednalo se ovšem o etnický konflikt jako v předchozích případech. Opoziční strany společně s obyvateli regionu Jalabad protestují proti kanadské zahraniční společnosti Centerra, která je provozovatelem kyrgyzského zlatého dolu. Demonstranti požadují zlepšení svých podmínek a větší investice do regionu. Dav dokonce zaútočil na místní orgány, kam dosadil svého předáka Medera Usenova. Ten byl okamžitě po incidentu zatčen. Centrální vláda tvrdila, že celou situaci má plně pod kontrolou. Kyrgyzský premiér nakonec vyzval dav, aby přehodnotil svá stanoviska a pokusil se vyjednávat. V červenci vláda oznámila situaci v regionu za stabilizovanou (Interfax 2013d).

Snaha oslabit pozici nevládních organizací přišla v září roku 2013. Návrh zákona, který prozatím zůstává neschválen, navrhoval registrovat všechny mezinárodní nevládní nebo neziskové organizace v zemi jako politicky činné organizace, což by znamenalo faktickou kontrolu nad jejich činností ze strany státu. Tento zákon našel předlohu v ruském zákonu o „zahraničních agentech“. Mezi mnoha obtížemi, které by těmto organizacím nastaly, jmenujme povinnost podávat pravidelné zprávy o své činnosti nebo možnost okamžitého zastavení jejich činnosti. Řada mezinárodních organizací pod hlavičkou Občanské platformy Solidarita zaslala kyrgyzské vládě dopis, ve kterém ji vyzívá, aby tento návrh neuzákonila (Civic Solidarity 2013)

V návaznosti na tyto události se objevily další závažné případy porušování nebo potlačování lidských práv, které ve své každoroční zprávě uveřejnila organizace Human Rights Watch. Za všechny jmenujme nedostatečný právní rámec, který by zajišťoval uspokojivý stav ochrany lidských práv, potlačování práv menšin, mučení a zákaz činnosti některých médií. Zesílily rovněž útoky na ženy, lesbičky, gaye, bisexuály a transgender. Situace došla dokonce tak daleko, že nakonci února uspořádal neozbrojený dav ověšený kyrgyzskými národními vlajkami demonstraci před sídlem americké ambasády, kde páčil plakáty podporující homosexualitu. Dav přitom požaduje, aby NGO a Evropská unie přestali zasahovat do vnitřního dění země vnučováním prozápadních hodnot (Interfax 2014a).

Prezident Atanbayev, který podepsal v prosinci 2012 změny v kyrgyzském zákoně o náboženství navíc povoluje větší dohled nad zveřejňovaným obsahem, který je považován za „extrémistický“. Tato formulace dává ovšem vládě značný prostor pro uplatnění. Samostatnou kapitolou by pak mohlo být neoprávněné věznění několika set osob, mezi nimiž jsou opoziční lídři spojovaní s demonstrací ve městě Jalabád, představitelé menšin i právníci hájící jejich práva (Human Rights Watch: 2014).

Jistý pokrok je znovu vidět v oblasti prevence korupce. V březnu tohoto roku přijal parlament novelu zákona o trestním zákoníku. Vláda tak chce předejít situaci, kdy většina osob dopouštějících se korupce je po vypršení promlčecí lhůty nepostihnutelná. Očekává se, že projde-li tento zákon, budou vznesena obvinění i za několik let staré trestné činy spojené s pronevěrou či korupcí (Interfax 2014b).

Za stav ohrožující stabilitu bychom mohli v roce 2014 označit lednový konflikt na Tádžicko-Kyrgyzské hranici, kde za nejasných okolností došlo ke střetu pohraniční policie. Na místě byla okamžitě přijata patřičná bezpečnostní opatření, aby se zabránilo další eskalaci tohoto konfliktu (Interfax 2014c).

V únoru roku 2014 přišel se znepokojivým vyjádřením o stavu radikalizace společnosti, zástupce vedoucího kyrgyzského Státního výboru pro náboženství, Kanybek Osmonaliyev. Ve svém prohlášení popisuje rostoucí radikalizaci státní ideologie v Kyrgyzstánu. Na stávajícím stavu se podepsali i nově příchozí emigranti, kteří prodělali výcvik v Afgánistánu a Sýrii. V zemi rovněž roste počet náboženských extrémistů. Členy náboženských organizací jsou dnes hojně ovšem také politici, ministři a zákonodárci (Interfax 2014d).

Na konci ledna roku 2014 podepsal prezident Atambayev dekret, kterým rok 2014 označuje jako rok posílení státnosti. Sám za hlavní hrozbu kyrgyzské státnosti považuje „[...] napětí napětí v rámci politické elity a nezodpovědné činnosti některých politiků, které ohrožují národní bezpečnost a jednotu lidí“. Vydání tohoto dekretu přitom vyšlo v době, kdy se rozrůstá protivládní opozice, která je stále častěji terčem korupčního vyšetřování. Stav elity přitom prezident identifikoval jako hlavní příčinu současné neuspokojivé situace. Tato vyhláška rovněž vyzívá k odstranění legislativních překážek pro rychlejší postup vůči nezákonnému jednání ať už se jedná o korupci, politický extremismus, regionalismus, nacionalismus. Atambayev vyzývá k realizaci právního státu. Prezidentský dekret se ovšem často rozporuje ať už s výroky samotného prezidenta nebo s reálnou politikou, kterou v některých případech uplatňuje (Payaz 2014).

Pojďme si nyní shrnout dosavadní vládu v pořadí již třetí kyrgyzského prezidenta Almazbeka Atambayeva, který se k moci dostal po vyhraných prezidentských volbách v říjnu roku 2011. Připomeňme, že v době jeho nástupu do výkonu funkce panovalo v zemi napětí vyvolané nedávnými událostmi na jihu země. Jak jste již mohli z mého předchozího výkladu vytušit, vláda se s tímto problémem nedokázala doposud adekvátně vypořádat. Nejenže iniciátoři tohoto masakru zůstávají nepotrestaní, ale ani po těchto událostech se situace Uzbeků v Kyrgyzstánu nezlepšila. Novou právní úpravou je spíše oslabována. Nutno podotknout, že alespoň prozatím je země poměrně stabilizovaná a jak některé předchozí události naznačují, vláda by mohla v případě eskalujícího konfliktu poměrně rychle zasáhnout.

Zmínili jsme se rovněž o dalších odvětvích veřejného života, v nichž jsou porušována lidská práva. Nově diskutovaným tématem se stal i boj proti zlepšení práv homosexuálů. Znepokojení vnesl rovněž návrh zákona o registraci nevládních organizací a agentur působících na území Kyrgyzstánu. Stále patrnější jsou ve společnosti i slovní výpady vůči těmto organizacím a západním hodnotám. Uvědomíme-li si některé trendy v jednání vlády v uplynulých dvou letech, můžeme pozorovat pozvolný posun zlepšení vztahů mezi Kyrgyzstánem a Východními mocnostmi.

Naopak oproti vládě předchozího režimu, se do jisté míry zlepšila pozice médií a všeobecně i přístup k informacím. Rozsáhlejších reforem se dočkal i bezpečnostní aparát a s ním spojený boj proti korupci. Nejvýznamnějšími událostmi jsou jednak vyhlášení protikorupční kampaně v roce 2012, lednový dekret o posílení státnosti a novela trestního zákona z března tohoto roku. Mohlo by se zdát, že alespoň v boji proti korupci je vláda důsledná, jakmile se však hlouběji ponoříme do analýzy jednotlivých opatření nebo faktických důsledků, které z nich vyplývají, zjistíme, že tato protikorupční opatření jsou do značné míry selektivní.

Posledním důležitým momentem Atambajevovi vlády bylo vydání vojenského dekretu, který dokládá jistou mobilizaci ve vojenském sektoru země, ta může být zapříčiněna hned několika faktory. Jednak situací vyvolanou po odchodu vojsk ISAF z Afgánistánu, zkušeností z předchozích let, nedávnými konflikty na hranicích země, přípravou na budoucí možný konflikt v regionu nebo z obavy před nepokoji vyvolanými nábožensky se radikalizujícím regionem.

Klasifikace režimu podle Freedom House označuje Atambajevův režim v roce 2012 jako „polo-konsolidovaný autoritářský režim“. Jakou charakteristiku v sobě ovšem tato definice zahrnuje? Dle definice Freedom House jedná o „*režim, který se snaží zamaskovat autoritářství nebo spoléhá na externí mocenské struktury s omezeným respektováním institucí a praktik demokracie*“ (Freedom House 2013). Jedná se tedy o režim nacházející se mezi „konsolidovaným autoritářským

režimem“ a „přechodným nebo hybridním režimem“ čili takovým režimem, který splňuje alespoň minimální standardy křehké liberální demokracie (Freedom House 2013). Tato minimální definice současného režimu by měla pro účely této práce postačovat. Pro úplný pohled na současný stav země doplním ještě faktory ovlivňující stav země a pár čísel, což by měla dokreslit obraz současného Kyrgyzstánu a přinést i jistou perspektivu.

V následující tabulce naleznete srovnání Kyrgyzstánu v několika oblastech za vybrané roky. Jak jsem již ve své práci uvedla, vybrané roky odrážejí aktuální stav nejprve na konci vlády prvního prezidenta. Rok 2007 hodnotí polovinu uplynulé vlády prezidenta Bakiyeva. Rok 2010 odráží ve svém skóre etnický konflikt, který zemi poznamenal a konečně rok 2013, který do jisté míry odráží současný stav země. Při zkoumání této tabulky nesmíme porovnávat pouze čísla, ale i jejich skutečnou vypovídací hodnotu. Musíme si uvědomit, že mezi hodnocením pět a šest je již značný rozdíl. Zatímco hodnocení 3 – 5 znamená kategorii částečné svobody, hodnocení 6 – 7 znamená úplnou nesvobodu. Pokles celkem tří kategorií na hodnocení v rozmezí částečně svobodná lze tedy alespoň částečně považovat za úspěch.

Tabulka č. 4: Hodnocení Kyrgyzstánu v uplynulých letech (Freedom House: 2013).

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Electoral Process	6.00	6.00	5.75	5.75	6.00	6.00	6.25	6.00	5.50	5.50
Civil Society	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	4.75	5.00	4.75	4.75	4.75
Independent Media	6.00	5.75	5.75	5.75	6.00	6.25	6.50	6.50	6.25	6.25
Governance *	6.00	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	6.00	6.00	6.00	6.25	6.50	6.75	6.50	6.50	6.50
Local Democratic Governance	n/a	5.75	6.25	6.25	6.50	6.50	6.50	6.50	6.50	6.25
Judicial Framework and Independence	5.50	5.50	5.50	5.50	6.00	6.00	6.00	6.25	6.25	6.25
Corruption	6.00	6.00	6.00	6.00	6.25	6.25	6.50	6.25	6.25	6.25
Democracy Score	5.67	5.64	5.68	5.68	5.93	6.04	6.21	6.11	6.00	5.96

Přestože se Kyrgyzstán v roce 2010 vrátil k parlamentnímu zřízení země a z části také ke snaze o liberalizaci, pokývá se s celou řadou problémů, které mu jeho úsilí znesnadňují. Budeme-li postupovat od obecně známých věcí k jednotlivostem, měli bychom jako první zmínit jednoznačnou etnickou heterogenitu země i celého regionu. Kyrgyzstán je zemí s výraznou národnostní menšinou, kterou představují především Uzbekové, kteří tvoří zhruba 13 % populace, přičemž v regionu Oš žije až 26 % Uzbeků. Dalšími menšinami v zemi jsou Rusové a obyvatelé Turkmenistánu. Tato heterogenost není výjimkou ani v okolních státech. Je zapříčiněna umělým rozdělením hranic z let 1924 – 1936. Prvním důsledkem, který z toho stavu plyne je pozitivní diskriminace místních kádrů a politická i ekonomická nestabilita v jižní části země (Horák 2005a: 38). Tento faktor ovlivňuje vládu především současného prezidenta Kyrgyzstánu, jelikož právě jeho vláda se musí vypořádat s celospolečenskými důsledky plynoucími z konfliktu roku 2010.

Za druhou konfliktní linii bychom mohli v Kyrgyzstánu označit klanovou strukturu společnosti rozdělující zemi na jižní a severní část. Přičemž každá část je ovládána svými klanovými strukturami, které proti sobě stojí. Pro účely této práce poměrně rozsáhlý výklad o roli klanů a jeho následná aplikace na praktické fungování Kyrgyzské společnosti ukázala, že je zcela jednoznačně jedním ze zásadních faktorů, které ovlivňují podobu a fungování politických institucí. Öraz identifikovala tři důvody, které se podepsaly na posílení kmenových vazeb v Kyrgyzstánu a které přetrvaly až do současnosti. Prvním je, že kmenové vztahy tvoří sociální vztahy země již tisíc let, proto nelze očekávat změnu v několika málo generacích. Vleklá hospodářská krize vnížená se Kyrgyzstán již několik let nachází znamenala pokles životní úrovně a zahájení boje o zdroje moci a majetek. Posledním aspektem je fakt, že kmenové vazby jsou silnou a podpůrnou základnou pro získání moci a udržení se na politickém výsluní, které je touto politickou elitou kontrolováno (Öraz 2006: 13). Autor se dále domnívá, že právě tyto vazby budou dominantní složkou budování státu, která tento proces bude výrazně narušovat (Öraz 2006: 16).

Dalším faktorem, který jsem explicitně ještě nezmínila a který by mohl hrát významnou roli především v budoucnu, je islámský extrémismus. Přestože Kyrgyzstán sám sebe neprezentuje skrze žádnou státní ideologii, vývoj posledních let naznačuje, že by se situace v zemi mohla změnit. V souvislosti s Uzbeckou menšinou jejíž práva jsou dlouhodobě potlačována, by mohla v budoucnu situaci v zemi stále častěji ovlivňovat islámská skupina Hizb ut Tahrir. Činnost této nenásilné organizace vedené hlavně Uzbeky je v rámci Střední Asie zakázána z důvodu obhajoby chalífátu ve Střední Asii (Cook 2010: 1). Nepříznivě v tomto ohledu působí i vojáci, kteří prošli výcvikem v Afgánistánu a nyní se rozptylují po regionu Kyrgyzstán nevyjímaje.

V návaznosti na předchozí text bych ráda uvedla další faktor ovlivňující kyrgyzskou společnost. Je jím chybějící národní ideologie. S přihlédnutím k závažnosti zbylých faktorů se může zdát, že se jedná o problém, který snese odklad, s tím ovšem nemohu souhlasit. Jediné snahy o obnovení národní hrdosti a ideologie Kyrgyzstán zaznamenal skrze epos „Manas“, za vlády prezidenta Akajeva. Z průzkumu, který vláda provedla v roce 2005 jasně vyplynulo, že 99% obyvatel Kyrgyzstánu vyžaduje životaschopnou ideologii. Problémem je i národnostní dvojjazyčnost, kdy je populární kyrgyzština často zastíněna ruským jazykem. Je to právě ideologie, která by se mohla stát jednotícím prvkem heterogenního Kyrgyzstánu (Marat 2006).

V souvislosti s islámským extrémismem jsem již zmínila Afgánský prostor. V nově v této souvislosti ovšem uvádím drogovou politiku. V minulosti již Kyrgyzstán zažil pokus afgánské ozbrojené skupiny vedené Džumym Namangáním o zajištění drogových tras přes vlastní zemi a to v letech 1999 - 2001 (Horák 2005a: 32). Značnou nevýhodou Kyrgyzstánu je v tomto ohledu poměrně dlouhá hranice s Tádžikistánem. Mimo ohrožení země tranzitem drog je možnost pronikání malých dobře vycvičených skupin, které by mohly svými teroristickými akcemi zcela destabilizovat zemi (Horák 2013).

Výše uvedené faktory, měly za úkol připomenout, shrnout a částečně nastínit problémy, se kterými se Kyrgyzstán na své cestě za demokracií musí vypořádat nebo mu jsou překážkou. Samozřejmě jsem si vědoma řady dalších problémů, které zde neuvádím. Záměrně jsem však vybrala právě tyto faktory, jelikož se domnívám, že jsou pro další vývoj této země klíčové a proto je na ně zapotřebí upozornit, což byl ostatně jeden z cílů mé práce.

6. Závěr

Jako téma mé bakalářské práce jsem zvolila Kyrgyzstán na cestě k demokracii. Svoji práci jsem pro snadnější a přehlednější vytyčení cílů záměrně rozdělila na dvě části. První část mé práce zahrnuje představení teoretického rámce mé práce, tedy výklad teorie o vlivu klanů. V této části se dále zabývám historickými okolnostmi, které měli vliv na budoucí podobu nezávislého Kyrgyzstánu. Součástí první části mé práce jsou i následující dvě kapitoly, které navazují na předchozí výklad a pojednávají o vládách prvních dvou kyrgyzských prezidentů tedy Akajeva a Bakiyeva.

Jako dílčí cíl pro tuto část práce jsem zvolila nejen potvrzení nebo vyvrácení reálného fungování teorie o vlivu klanů v kyrgyzské společnosti, ale rovněž zodpovězení otázky, zda je možné za hlavní příčinu ovlivňující demokracii v Kyrgyzstánu označit klanové fungování společnosti. Obě výzkumné otázky jsem zpracovávala na pozadí analýzy fungování vládnoucích struktur za vlády prezidenta Akajeva i Bakiyeva. Během své analýzy jsem zjistila, že fungování klanů čili neformálních struktur v kyrgyzské společnosti je zcela jednoznačně jedním ze zásadních faktorů, které ovlivňují podobu a fungování politických institucí a přímo se tak odrážejí ve stavu země. Toto tvrzení lze potvrdit v případě vlády obou kyrgyzských prezidentů. Dokládají to četné příklady posilování moci osob klanově spřízněných s osobou prezidenta, který byl v té dané době u moci. Na regionální úrovni se nám tato teorie potvrdila především díky výsledkům parlamentních voleb z roku 1995 a 2000, které jasně ukázaly, že většina občanů volí dle místa svého původu.

Stejnou loajalitu prokázali obyvatelé jižního regionu i po sesazení prezidenta Bakiyeva v roce 2010. Mé tvrzení o naplněný dominantní úlohy klanových struktur ve společnosti potvrzuje mimo jiné i myšlenka, že „[...] právě tyto vazby jsou dominantní složkou budování státu, která tento proces bude výrazně narušovat“ (Öraz 2006: 16). Lze tedy potvrdit, že teorii o vlivu klanů lze v případě kyrgyzské společnosti prokázat.

Na otázku zda lze za hlavní příčinu ovlivňující demokracii v Kyrgyzstánu označit klanové fungování společnosti ovšem již tak jednoznačně odpovědět nelze. Jak z mé analýzy vyplývá, klanové fungování společnosti je jednou z hlavních příčin ovlivňující stav demokracie v zemi nikoliv však jedinou. Jako možné hlavní příčiny nebo přinejmenším faktory, které ovlivňují stav demokracie v zemi lze označit totiž i etnickou heterogenitu země, rizikový region, ve kterém se země nachází nebo chybějící národní ideologii.

Ve druhé části mé práce se věnuji analýze vývoje nejdůležitějších historicko-politických událostí, které Kyrgyzstán ovlivnili bezprostředně po etnických nepokojích v jižní části země v roce 2010. Důraz jsem při této analýze kladla na výběr událostí, které se týkaly přímého ovlivnění demokratických prvků v zemi. Dílčí cíl, který jsem si pro tuto část práce stanovila, bylo postihnout co největší množství změn naznačujících nebo přímo vedoucích ke zlepšení demokratických poměrů v zemi. Úspěch nebo naopak nezdár u tohoto cíle nelze objektivně zhodnotit. Dalo by se ovšem říci, že rozsahem, který zahrnoval stanovený obsah tohoto cíle, tedy postihnutí co největšího množství změn naznačujících nebo přímo vedoucích k zlepšení demokratických poměrů v zemi po roce 2010 jsem naplnila očekávání, které jsem při stanovování tohoto cíle měla.

Dalším dílčím cílem v rámci druhé části práce bylo nalézt příčiny současných a možných budoucích konfliktů ve společnosti. Znovu musím konstatovat, že nelze jednoznačně určit, zda jsem ve výsledcích své práce našla příčiny všech současných a možných budoucích konfliktů. Ve své práci jsem ovšem označila hned několik možných příčin současných i budoucích možných konfliktů. Za nejzásadnější příčiny současných konfliktů jsem ve své práci označila několik faktorů ovlivňujících stav demokracie v zemi, což ovšem postihuje ty stejné faktory, které jsou příčinou současných a budoucích možných konfliktů ve společnosti. Připomeňme si je tedy ještě jednou. Jedná se o etnickou heterogenitu země, rizikový region, ve kterém se země nachází, chybějící národní ideologii, klanové fungování společnosti a dále islámský extrémismus, náboženskou radikalizaci země, korupci a potlačování základních lidských práv. Všechny tyto výše zmíněné faktory lze považovat za stav ohrožující a přímo vedoucí k současným nebo potencionálním možným konfliktům.

Vrcholem mé práce se stala analýza sociálně-politické situace kyrgyzské společnosti. Tato analýza současného stavu země vychází z odpovědí na dílčí cíle mé práce. Analýza zahrnovala poznatky z téže podkapitoly, ve které je sama uvedena a volně na tyto poznatky navazuje. Z této analýzy vyplynulo, že situace v zemi je poměrně stabilní, nicméně vykazuje značné nedostatky, které ji v současné chvíli řadí mezi semi-konsolidované autoritářské demokracie. I když se nejedná o cíl vytyčený v mé práci, zjištění stavu demokracie úzce souvisí s akutálním sociálně-politickým stavem. Jak píše Ženíšek: „[p]řesto, že termín svoboda není synonymem pro demokracii, lze z monitorování svobody ve světě do jisté míry vyvodit i podobu či stav demokracie“ (Ženíšek 2006: 49).

Budeme-li vycházet ze stejného přesvědčení, lze hodnotit dosavadní stav demokracie v Kyrgyzstánu na základě skóre, které mu bylo v jednotlivých letech přiděleno. Na základě tohoto skóre můžeme Kyrgyzstán v roce 2013 řadit mezi částečně svobodné demokracie. Zatímco skóre demokracie od roku 2004 do roku 2011 průběžně rostlo, což znamená zhoršování stavu demokracie v zemi. V roce 2011 poprvé kleslo, stejně tomu bylo v roce následujícím a konečně v roce 2013 je skóre demokracie nejnižší za posledních pět let. Přestože se nejedná o nijak razantní pokles, je zde patrný určitý posun, který naznačuje, že se situace v Kyrgyzstánu v některých odvětvích zlepšuje. Volební proces je hodnocen v roce 2012 a 2013 dokonce nejnižším skórem od roku 2004. Domnívám se, že k tomuto zlepšení vedl uspokojujivý průběh parlamentních voleb v roce 2010 a prezidentských voleb v roce 2011. Nejhorší skóre dlouhodobě zaznamenávají oblasti národní demokratická vláda, místní demokratická vláda, nezávislá média, právní rámec a zajištění nezávislosti a korupce. Nalezneme tedy přímou shodu mezi mnou identifikovanými nejzávažnějšími problémy, se kterými se Kyrgyzstán v současnosti potýká a mezi nejhůře hodnocenými sektory organizací Freedom House. Je tedy pravděpodobné, že výsledky mé analýzy lze hodnotit jako relevantní.

Domnívám se, že cíle mé práce se podařilo naplnit, proto usuzji, že má práce je přínosem z hlediska podání uceleného historicko-politického vývoje nejdůležitějších událostí, které se v Kyrgyzstánu odehrály od doby získání své nezávislosti až po současnost. Jak již bylo zmíněno v úvodu, Kyrgyzstán je zemí, která se potýká se specifickými problémy jejichž původ není sice těžké identifikovat, ale je těžké jej přesně určit. Naši pozornost si Kyrgyzstán zaslouží především pro svoji snahu vydat se vlastní cestou a nenásledovat vývoj ostatních postsovětských republik v tomto regionu.

7 Resumé

The topic of my final work is "Kyrgyzstan on the way to democracy."

Kyrgyzstan, like many other Central Asian republics became independent after the collapse of Soviet Union in 1991. Akajev's regime was strongly tending to authoritarian methods. This regime and legacy of former Soviet Union created specific conditions in Kyrgyzstan. This environment influenced the development of society in this small Central Asian country. Despite these problems, Kyrgyzstan was recognized as hope of the region and island of democracy in Central Asia in past years. Partial objectives of my work is conformation or refutation of application the theory about tribe influence on this case. Another objective is to answer the question about the main role of tribe society in influencing the democracy in Kyrgyzstan. Current socio-political situation in Kyrgyzstan will help me to confirm or refute the objectives of my work and answer the questions in final analysis.

8 Seznam pramenů a literatury

Anderson, J. H. - Gray, CH. W. (2006). Anticorruption in transition 3. *The World Bank* (Washington DC: The World Bank).

Abazov, R. (2010). Parliamentary elections in Kyrgyzstan: Long road to Stability? *CACI Analyst*. 10. 12. 2010 (<http://old.cacianalyst.org/?q=node/5424>, 24. 4. 2014).

Civic Solidarity. (2013). *Kyrgyzstan: Russia-style NGO law poses a threat to human rights and democratization*. 18. 9. 2013 (<http://www.civicsolidarity.org/article/786/kyrgyzstan-russia-style-ngo-law-poses-threat-human-rights-and-democratization>, 24. 4. 2014).

Collins, K. (2002). Clans, Pacts, and Politics in Central Asia. *Journal of Democracy* 13 (3), s. 1–16.

Cook, P. A kol. (2010). A Risk Assessment Report: Kyrgyzstan. *CIFP*. 14. 10. 2014 (<http://www4.carleton.ca/cifp/app/serve.php/1312.pdf>, 24. 4. 2014).

Country Watch. (2013). Country Overview. *Kyrgyzstan Review 2013*.

Crisis Group. (2005a). *Kyrgyzstan: After the Revolution*. ([http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/central-asia/kyrgyzstan/097_kyrgyzstan_after_the_revolution.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/asia/central-asia/kyrgyzstan/097_kyrgyzstan_after_the_revolution.pdf), 24. 4. 2014).

Crisis Group. (2005b). *Kyrgyzstan: A Faltering State* (<http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/central-asia/kyrgyzstan/109-kyrgyzstan-a-faltering-state.aspx>, 24. 4. 2014).

Cummings, S. N. (2013). Leaving Lenin: elites, official ideology and monuments in the Kyrgyz Republic. *Nationalities Papers* (<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00905992.2013.801413>, 24. 4. 2014), s. 17.

Election Guide. (2007a). *Kyrgyz republic*. (<http://www.electionguide.org/elections/id/119/>, 24. 4. 2014).

Election Guide. (2007b). *Kyrgyz republic*. (<http://www.electionguide.org/elections/id/1492/>, 24. 4. 2014).

Election Guide. (2009). *Kyrgyz republic*. (<http://www.electionguide.org/elections/id/2113/>, 24. 4. 2014).

- Election Guide. (2010a). *Kyrgyz republic*.
(<http://www.electionguide.org/elections/id/158/>, 24. 4. 2014).
- Election Guide. (2010b). *Kyrgyz republic*.
(<http://www.electionguide.org/elections/id/1570/>, 24. 4. 2014).
- Election Guide. (2011). *Kyrgyz republic*.
(<http://www.electionguide.org/elections/id/2210/>, 24. 4. 2014).
- Freedom House. (2003). *Kyrgyzstan* (http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2003/kyrgyzstan#.U1hqbv1_uYI, 23. 4. 2014).
- Freedom House. (2005) *Kyrgyzstan* (http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2005/kyrgyzstan#.U1pp3vl_uYI, 24. 4. 2014).
- Freedom House. (2006). *Kyrgyzstan* (http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2006/kyrgyzstan#.U1mSA_1_uYJ, 24. 4. 2014).
- Freedom House. (2007). *Kyrgyzstan* (http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2007/kyrgyzstan#.U1rFc_1_uYI, 24. 4. 2014).
- Freedom House. (2008). *Kyrgyzstan* (http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2008/kyrgyzstan#.U1rajPl_uYI, 24. 4. 2014).
- Freedom House. (2009). *Kyrgyzstan* (<http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2009/kyrgyzstan>, 24. 4. 2014).
- Freedom House. (2010). *Kyrgyzstan* (<http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2010/kyrgyzstan>, 24. 4. 2014)
- Freedom House. (2013). *Nations in Transit 2013 Methodology* (http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit-2013/nations-transit-2013-methodology#.U12cBfl_uYI, 24. 4. 2014).
- Graubner, C. (2005). *Kyrgyzstan: Mapping the Shadow State. Osteuropa-institut* (http://www.oei.fu-berlin.de/en/projekte/cscga/downloads/cg_pub_report_kyrgyzstan.pdf, 23. 4. 2014).
- Horák, S. (2005a). *Sřrední Asie mezi Východem a Západem* (Praha: Karolinum).
- Horák, S. (2005b). Tradiční a moderní neformální struktury ve střeđoasijských zemích. *Slavomirhorak* (<http://slavomirhorak.euweb.cz/konference-FSV2005.doc>, 18. 4. 2014), 22 s.

Horák, S. (2005c). Středoasijský volební maratón. *Mezinárodní politika* (2), s. 16-19.

Horák, S. (2005d). Velké oči malého Kyrgyzstánu. *Infoservis.net* (<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233494>, 24. 4. 2014).

Horák, S. (2010). Předposlední fáze zhroucení Kyrgyzstánu? *Mezinárodní politika* 34 (8), s. 41 – 43.

Horák, S. (2013). Střední Asie a Afgánistán po roce 2014. *Mezinárodní politika* 2013 (10).

Hromková, L. (2010). Národnostní politika v sovětském a postsovětském Kyrgyzstánu: Hledání příčiny etnických konfliktů (http://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Politicka_a_kuturni_geografie/Narodnostni_politika_v_sovetskem_a_postsovetskem_Kyrgyzstanu.pdf, 18. 4. 2014), 6 s.

Human Rights Watch. (2010). *Background of events in Kyrgyzstan* (<http://www.hrw.org/en/news/2010/04/07/background-events-kyrgyzstan>, 24. 4. 2014).

Human Rights Watch. (2014). *World report 2014*. (<http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/kyrgyzstan>, 24. 4. 2014).

Interfax. (2013a). *Beijing ready to help Kyrgyzstan – foreign minister*. 15. 7. 2013 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1400094684/3F099AE8D3FA4B51PQ/1?accountid=45047>, 24. 4. 2014).

Interfax. (2013b). *Kyrgyz parliament ratifies NATO land transit agreement*. 21. 6. 2013 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1370302542/E2C819393D244AECPQ/1?accountid=45047>, 24. 4. 2014).

Interfax. (2013c). *Kyrgyzstan approves military doctrine*. 16. 7. 2013 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1400368246/19AA19C1E7984688PQ/6?accountid=45047>, 24. 4. 2014).

Interfax. (2013d). *Opposition has no significant influence on situation in southern Kyrgyzstan – official*. 5. 7. 2013 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1365736782/10A78BFAA000449DPQ/1?accountid=45047>, 24. 4. 2014).

Interfax. (2014a). *Activists urge West to stop funding "gay-culture propaganda" in Kyrgyzstan.* 28. 2. 2014 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1503229135/133F8C2654E640FBPQ/1?accountid=45047>, 24. 4. 2014).

Interfax. (2014b). *Kyrgyzstan cracks down on corruption, high treason.* 7. 3. 2014 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1504882723/D9223BFCCAA3445DPQ/1?accountid=45047>, 24. 4. 2014).

Interfax. (2014c). *Military prosecutors to investigate Jan 11 shootout on Tajik-Kyrgyz border - Bishkek official.* 25. 2. 2014 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1501804448/EDAA3B3621F945DCPQ/5?accountid=45047>, 14. 4. 2014).

Interfax (2014d). *Kyrgyz religious groups getting radical – lawmaker.* 21. 2. 2014 (<http://search.proquest.com.ez-proxy.svkpl.cz/docview/1504762020/1A2EC77AF142481CPQ/1?accountid=45047>, 24. 4. 2014).

Kokaisl, P. - Saparbekova, J. - Michálek, P. (2008). *Kyrgyzstán a Kyrgyzové* (Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni).

Marat, E. (2006). *Kyrgyz government unable to produce new national ideology.* *CACI Analyst.* 22. 2. 2006 (<http://old.cacianalyst.org/?q=node/126/print>, 23. 4. 2014).

Marat, E. (2007). *Branding the new nations of central Asia and South Caucasus.* *CACI Analyst.* 14. 11. 2007 (<http://old.cacianalyst.org/?q=node/4735>, 23. 4. 2014).

Marat, E. (2011). *Kyrgyzstan.* *Freedom House.* (http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2011/kyrgyzstan#.U1sD-_1_uYI, 24. 4. 2014).

Marat, E. (2012). *Kyrgyzstan.* *Freedom House.* (http://freedomhouse.org/report/nations-transit/2012/kyrgyzstan#.U1ztNfl_uYI, 24. 4. 2014).

OSCE. (1996). *Bulletin* (<http://www.osce.org/odihr/17730?download=true>, 23. 4. 2014), s. 1-44.

Öraz, S. (2006). *Tribal connections within the political processes: the case of Kyrgyzstan* processes. *USAK* (<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/9ZqD7kNxAFRksv9htZoVFmHNX8OrdY.pdf>, 23. 4. 2014), 18 s.

Payaz, J. (2014). Kyrgyzstan's President Announces 2014 as Year of Strengthening Statehood. *CACI Analyst*. 19. 2. 2014 (<http://caciaanalyst.org/publications/field-reports/item/12915-kyrgyzstans-president-announces-2014-as-year-of-strengthening-statehood.html>, 24. 4. 2014).

Weise, G. (2010). Understanding the proposed Kyrgyz Parliament. *IFES*. 15. 3. 2010 (http://www.ifes.org/Content/Publications/Papers/2010/~/_media/Files/Publications/Papers/2010/Understanding_the_Proposed_Kyrgyz_Parliament.pdf4, 23. 4. 2014), s. 1-10.

Ženíšek, M. (2006). *Přechody k demokracii v teorii a praxi* (Plzeň: Aleš Čeněk).